

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

**Analýza voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky
v roce 2010 z hlediska preferenčního hlasování**

Bakalářská práce

Autor:	Daniel Petřík
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Forma studia:	prezenční
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Maxmilián Strmiska Ph.D.

Hradec Králové, 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Daniel Petřík

Studium: F14BP0084

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Analýza voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2010 z hlediska preferenčního hlasování.**

Název bakalářské práce AJ: Analysis of the elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic in 2010 with regard to preferential vote.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato práce si klade za cíl provést analýzu výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2010 s ohledem na udělování preferenčních hlasů. Pozornost je věnována preferenčnímu hlasování voličů pěti hlavních parlamentních politických stran. V první části bakalářské práce je obsažen popis institucionálního kontextu a podoby preferenčního hlasování. Tato část zahrnuje rovněž základní charakteristiku pěti hlavních parlamentních stran. Další část této práce se zaměřuje na rozbor výsledků využití preferenčního hlasování pro jednotlivou politickou stranu v rámci volebních obvodů. Zvláštní pozornost bude věnována otázce, v jakém volebním kraji a u které politické strany se nejvíce využilo možnosti udělení preferenčních hlasů jednotlivým kandidátům. Základním zdrojem dat této práce jsou data z Českého statistického úřadu.

Balík, Stanislav a kol. 2010. Volby do Poslanecké sněmovny 2010. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Spáč, Peter. 2013. České strany a jejich kandidáti: případ voleb do Poslanecké sněmovny 2010. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií: Mezinárodní politologický ústav. Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/> Lebeda, Tomáš. 2008. Volební systémy poměrného zastoupení: mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence. Praha: Karolinum.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Maxmilián Strmiska, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 17.9.2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 31. března 2017

Poděkování:

Rád bych na tomto místě poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce prof. PhDr. Maxmiliánu Strmiskovi Ph.D. za jeho odbornou pomoc, užitečné rady, čas a vstřícnost, kterou mi věnoval při vedení této práce.

Anotace

Petrík, Daniel. 2017. *Analýza voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2010 z hlediska preferenčního hlasování*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie. Bakalářská práce.

Tato práce si klade za cíl provést analýzu výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2010 s ohledem na udělování preferenčních hlasů. Pozornost je věnována preferenčnímu hlasování voličů pěti hlavních parlamentních politických stran. V první části bakalářské práce je obsažen popis institucionálního kontextu a podoby preferenčního hlasování. Tato část zahrnuje rovněž základní charakteristiku pěti hlavních parlamentních stran. Další část této práce se zaměřuje na rozbor výsledků využití preferenčního hlasování pro jednotlivou politickou stranu v rámci volebních obvodů. Zvláštní pozornost bude věnována otázce, v jakém volebním kraji a u které politické strany se nejvíce využilo možnosti udělení preferenčních hlasů jednotlivým kandidátům. Základním zdrojem dat této práce jsou data z Českého statistického úřadu.

Klíčová slova: Volby, Poslanecká sněmovna, Politické strany, Preferenční hlasování, Volební obvod.

Annotation

Petřík, Daniel. 2017. *Analysis of the elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic in 2010 in terms of preferential voting*. Hradec Králové: University of Hradec Králové, Faculty of Arts, Department of Political Science. The Bachelor Thesis.

This bachelor thesis aims to carry out an analysis of the results of the elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech republic in 2010 with regard to the granting of preferential votes. Attention is devoted to preferential voting electorate of five major parliamentary political parties. In the first part of the bachelor thesis is contained a description of the institutional context and the form of preferential voting. This section also includes the basic characteristics of the five main parliamentary parties. Further part of this thesis focuses on the analysis of the results of the use of preferential voting for individual political party within constituencies. Special attention will be devoted to the question in which electoral region and which political party used the most possibility of granting preferential votes to individual candidates. The basic source of data for this bachelor thesis are data from the Czech Statistical Office.

Keywords: Elections, Chamber of Deputies, Political parties, Preferential voting, Constituency.

Obsah

ÚVOD.....	10
1. Volební systém do Poslanecké sněmovny.....	13
1.1. Volební listiny	13
1.2 Volební právo	14
1.3 Volby do Poslanecké sněmovny.....	15
1.4 Preferenční hlasování.....	17
1.5 Volební úpravy pro volby do Poslanecké sněmovny v letech 1996 a 1998	19
1.6 Volební úpravy pro volby do Poslanecké sněmovny v letech 2002 a 2006	20
1.7 Volební úpravy pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010	22
2. Charakteristika parlamentních stran	24
2.1 Česká strana sociálně demokratická	24
2.2 Občanská demokratická strana	25
2.3 TOP 09.....	26
2.4 Komunistická strana Čech a Moravy.....	27
2.5 Věci veřejné.....	29
3. Analytická metoda.....	30
4. Analýza ve volebních obvodech České republiky.....	31
4.1 Karlovarský kraj	31
4.2 Liberecký kraj.....	32
4.3 Pardubický kraj.....	34
4.4 Kraj Vysočina	35
4.5 Královéhradecký kraj.....	36
4.6 Plzeňský kraj.....	37
4.7 Zlínský kraj.....	39

4.8 Olomoucký kraj	40
4.9 Jihočeský kraj	41
4.10 Ústecký kraj	43
4.11 Moravskoslezský kraj	44
4.12 Jihomoravský kraj.....	45
4.13 Středočeský kraj	47
4.14 Hlavní město Praha.....	48
5. Shrnutí výsledků preferenčního hlasování	50
ZÁVĚR.....	53
PRAMENY A LITERATURA.....	55
Prameny	55
Literatura	56

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ČSÚ – Český statistický úřad

KDS – Křesťanskodemokratická strana

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČ – Komunistická strana Československa

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

KSS – Komunistická strana Slovenska

NATO – North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

ODS – Občanská demokratická strana

OF – Občanské fórum

PS PČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SPOZ – Stran práv občanů Zemanovci

STAN – Starostové a nezávislí

US – Unie svobody

US-DEU – Unie svobody – Demokratická unie

VV – Věci veřejné

ÚVOD

Svobodné volby jsou základním prvkem moderní demokratické společnosti. Každý občan patřící ke zmiňující formě státu disponuje důležitými lidskými právy a svobodami. Má možnost nezávislého výběru zástupců, kteří by měli reprezentovat jeho politické představy. Kromě toho se může přímo sám stát kandidátem usilujícím o získání podílu na moci. Volební právo je přiznáno všem způsobilým občanům daného státu. Volby se uskutečňují na bázi podstatných principů rovnosti, tajnosti a všeobecnosti. Volič provádí klíčová rozhodnutí, jimiž vyjadřuje podporu svým zástupcům, na které přenáší rozsáhlou pravomoc. Zvolení aktéři poté vykonávají veřejnou moc, přičemž ovlivňují určitým způsobem život daného území.

Na konečné výsledky voleb působí především podoba volebního systému, která hraje zásadní úlohu v nastavení pravidel pro politické strany a jejich kandidáty. Řada výzkumů se zaměřuje na rozdělování mandátů konkrétním politickým subjektům, jiné řeší míru proporčnosti systému nebo velikost volebních obvodů. Na druhou stranu jsou opomíjeny vztahy mezi voliči a jednotlivými kandidáty. Některé volební systémy mohou umožnit i zásahy do pořadí na kandidátních listinách vyjádřené osobními preferencemi.

Předložené studium se zabývá volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které se uskutečňují na principu poměrného systému s vícemandátovými volebními obvody, v nichž lze na kandidátních listinách politických stran využít mechanismu preferenčního hlasování. Tento výzkum je omezen a věnuje se důkladně pouze volbám z roku 2010, kdy započal nový trend tzv. „kroužkovací revoluce“. Tomuto fenoménu nebývá poskytnuto příliš mnoho prostoru, přestože zásadně ovlivňuje složení voleného zastupitelského tělesa. Značná část politologů koncentruje svou pozornost na základní proměnné proporčního volebního systému jako jsou například volební formule, uzavírací klauzule nebo již zmíněná velikost volebních obvodů. Český volební systém zachází s vázanými kandidátními listinami, ve kterých má volič k dispozici určitý počet preferencí, jež může využít a udělit je případným oblíbeným kandidátům. Tento způsob volby dává naději všem uchazečům o veřejnou funkci v rámci dané listiny. Navíc je zajímavý i pro voliče, protože ti mohou rozhodovat o konečném

sestavení pořadí kandidátů, což představuje jistou motivaci pro nespokojené, kteří mají výhrady k některým kandidujícím osobnostem.

Cílem této práce je provedení analýzy a popisu preferenčního hlasování na případu voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konaných v roce 2010. Hlavní pozornost se věnuje míře využití preferenčního hlasování se zaměřením na výsledky u jednotlivých politických stran. Výzkum zachází pouze s těmi subjekty, které překonaly minimální stanovenou volební klauzuli a zároveň se dostaly do parlamentu. Na výsledky ostatních neparlamentních aktérů se nebere zřetel.

Zmiňovaná míra využití způsobu preferenčního hlasování bude zkoumána v jednotlivých volebních obvodech u každé politické strany. Tato práce se pokusí odpovědět i na otázku, v jakém volebním kraji se nejvíce využilo možnosti udělení preferenčních hlasů jednotlivým kandidátům. Dále se bude zabývat záležitostí, u jakých politických stran voliči nejčastěji využili tento způsob přednostní volby. Získané výsledky a hodnoty jsou sledovány na celostátní úrovni, ale také dochází ke komparaci mezi jednotlivými volebními obvody, kde se poměruje i úspěšnost kandidátů z nevolitelných míst. Velmi pozoruhodnou roli hrály v těchto volbách různé občanské iniciativy, které mohly svou aktivitou výrazně ovlivnit veřejné mínění. Za nejvýznamnější z nich lze považovat Defenestraci 2010. Tato iniciativa vyzývala voliče, aby na kandidátních listinách udělovali své preferenční hlasy kandidátům nacházejícím se na posledních místech. Z toho plyne další důležitá otázka k zodpovězení, kolik poslanců bylo pravděpodobně zvoleno na základě této výzvy.

Bakalářská práce se skládá z pěti kapitol. První část je věnována deskripci institucionálního kontextu. Podkapitoly se zaměřují na pravidla voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. V této části práce dochází rovněž k představení přítomného způsobu preferenčního hlasování, ale také se zde pojednává o vývoji volebních úprav od roku 1995 po současnost, které s sebou nesly především změnu týkající se preferenční volby. Zajímavými poznatky v tomto ohledu přispěli politologové Tomáš Lebeda a Eva Kneblová (Lebeda 2004; Kneblová 2010). Dále se tomuto tématu věnoval Petr Jurek (Jurek 2012), který zkoumal personalizaci volebního systému. Druhá kapitola se zabývá základní

charakteristikou pěti parlamentních politických stran, přičemž se soustředí na jejich vznik, programovou vybavenost a ideologické zakotvení.

Následuje analytická metoda, která se zaměřuje na důsledný postup praktické části. Stanovuje hlavní cíle výzkumu a opatření, pomocí nichž by měla dojít ke konečným výsledkům.

Čtvrtá kapitola obsahuje rozbor voleb v jednotlivých volebních obvodech České republiky. V každém z těchto obvodů je pozornost soustředěna na okolnosti ohledně preferenčního hlasování. Tato část se zabývá mimo jiné i zjištěním, zda měly různé občanské iniciativy vliv na výsledek voleb. Účelově zkoumá úspěšné kandidáty, jenž obdrželi poslanecký mandát přednostně skrze získání dostatečného množství preferenčních hlasů. Avšak nejdůležitějším ukazatelem tohoto výzkumu bude míra využití preferenčního hlasování voličů u jednotlivých politických stran v každém z volebních krajů.

Poslední část práce je věnována souhrnnému hodnocení míry využití preferenčního hlasování, jak v rovině celostátní, tak v každém z volebních krajů. Jsou zde rovněž identifikováni kandidáti, kteří ve svém volebním obvodu obdrželi nejvíce preferencí. Je zde také posouzeno, která politická strana disponovala nejaktivnějšími voliči v udělování přednostních hlasů. Pozornost je věnována též otázce, zda lze hovořit o vztahu mezi velikostí kandidátní listiny a počtem úspěšnosti jednotlivých kandidátů při dosahování potřebné pětiprocentní hranice pro přesun kandidáta v rámci listiny. Zásadní výsledky a odpovědi na zmíněné otázky budou zahrnuty v závěrečném textu práce.

1. Volební systém do Poslanecké sněmovny

Při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky se využívá systému poměrného zastoupení nikoliv většinového systému, který se řadí k dalšímu základnímu typu. Princip poměrného zastoupení, je nejrozšířenější technikou, který poskytuje značné proporční výsledky. Zastupitelské těleso tehdy dokonale zobrazuje podobu příslušného elektorátu (Lebeda 2008: 24). V poměrném volebním systému jsou vytvořeny vícemandátové obvody, což znamená, že v rámci jednoho obvodu mají voliči možnost zvolit více než jednoho kandidáta, který je podepsán pod příslušnou kandidátní listinu. Tím se liší poměrný volební systém od většinového systému (Carey, Hix 2009: 384). Dále kvůli svému proporcionálnímu typu dokáže převést hlasy voličů přímo na poslanecká křesla. Po uskutečněných volbách sněmovna dosahuje rozměru odpovídajícímu rozložení politických sil v zemi. Zastoupení v poslanecké sněmovně se dočká, jak většina, tak i menšina, která pravděpodobně skončí v opozici.

1.1. Volební listiny

Nicméně kromě rozdělení poslaneckých křesel v parlamentu mezi jednotlivé politické strany či hnutí ještě existuje způsob na volbu přímo konkrétního kandidáta na kandidátní listině stejného subjektu, který má obdržet mandát neboli křeslo. Jinak řečeno v další fázi dochází k boji mezi jednotlivými kandidáty, kdo obsadí dané poslanecké místo.

Kandidátní listiny se někdy označují za „hromadné“, protože zahrnují více kandidátů jedné strany nebo koalice (Klíma 1998: 199) Volič může, ale také nemusí mít možnost ovlivnit pořadí kandidátů. V současnosti se rozlišují tři základní druhy kandidátních listin:

1. Přísně vázaná listina – v této volební listině volič nemůže udělovat preference jednotlivým kandidátům, které by rád viděl ve veřejné funkci. Dochází tedy ke stavu, kdy si politická strana či koalice určí pořadí své kandidátní listiny, a to už je poté nezměnitelné. Tento způsob umožňuje zvolení kandidátů z předních míst. Jedná se o nepreferenční hlasování (Chytilík et al. 2009: 209).

2. Vázaná listina – představuje tzv. omezené preferenční hlasování, ve kterém má volič na rozdíl od předchozího druhu šanci podpořit svého favorita tím,

že mu odevzdá svůj preferenční hlas na seřazené kandidátní listině. Avšak vedoucí úlohu zde představuje jistá kvóta, kterou musí daný kandidát překonat, aby mohl získat poslanecký mandát (Shugart 2005: 42). V případě, že by určitý kandidát překročil stanovenou hranici a obdržel by velký počet preferenčních hlasů, tak poté dochází k přeskočení ostatních kandidátů. Na druhou stranu je potřeba dodat, že volič má k dispozici omezené množství na vyjádření svých osobních preferencí. Udělení hlasů jednotlivým kandidátům představuje nepovinnou volbu (Stegmaier et al. 2016: 886).

3. Volná listina – umožňuje účastníkům voleb libovolně sestavovat celé pořadí kandidátní listiny. V praxi to vypadá tak, že volič uděluje jednotlivým kandidátům čísla podle svých preferencí, začíná číslem 1 a dále pokračuje podle toho, kolik jmen se na kandidátní listině vyskytuje (Klíma 1998: 200).

1.2 Volební právo

Pro pochopení celého mechanismu voleb je důležité se seznámit s problematikou volebního práva, která nám vymezuje velikost práva a její rozsah. Určuje, kdo může volit a kdo má právo být zvolen (Krejčí 1994: 46). Pokud by se mělo jednat o klasickou demokratickou společnost, tak by nemělo být volební právo upíráno lidem na základě odlišné rasy, pohlaví, výše majetku či žebříčku vzdělanosti. Klíma volební právo definuje podle 4 zásadních kritérií:

1. Všeobecnost – v pravém slova smyslu znamená, že každý člověk je způsobilý k výkonu volby.

2. Tajnost – nikdo nesmí vědět, jak kdo hlasoval. Zajišťuje se tím ochrana voličů před možným vydíráním z okolního prostředí.

3. Rovnost – vyjadřuje skutečnost, že hlas každého člověka má stejnou váhu¹. Jednoduše řečeno nezáleží na tom, zda například nějaký sedlák vlastní více či méně majetku. Bohatý x chudý, chytrý x hloupý = jeden hlas.

4. Přímost – všichni voliči volí sami za sebe přímo do volebních urn. Neexistuje možnost, že by byl někdo zástupcem za někoho.

¹ V minulém období konkrétně ve Velké Británii se uplatňovala představa o tom, že vzdělaný člověk by měl disponovat více hlasy (Krejčí 1994: 47).

V současné době se setkáváme se čtyřmi přirozenými a zároveň základními překážkami volebního práva. První omezení vyplývá z věkového hlediska. Už v minulosti se řešila hranice dospělosti, která docílila 18 let. Za druhé je volební právo spjaté s podmínkou trvalého pobytu na území státu. Třetím případem se vyznačují osoby, které byly zbaveny svých práv a následně odsouzeny k výkonu trestu. Do čtvrté skupiny se řadí nesvéprávní lidé. Jsou to především osoby duševně nemocné, které postrádají způsobilost k právnímu jednání (Chytilík et al. 2009: 16-17).

Pokud se zmiňujeme o tomto tématu, je nutné odlišovat aktivní volební právo od pasivního volebního práva. První varianta vyjadřuje schopnost občana a zároveň voliče rozhodovat o tom, kdo se stane vykonavatelem určitého veřejného úřadu. Ve druhé řadě si musíme vyložit význam pasivního volebního práva. Zjednodušeně lze říci, že se jedná o právo občana kandidovat ve volbách a zúčastnit se mezistranické volební soutěže. Z toho plyne také jisté omezení, protože k dosažení některé veřejné funkce je potřeba dovršení daného věku. Hranice se pohybuje běžně od 18 do 40 let, především záleží na povaze voleného úřadu. Dále se dokonce objevují i různé povinnosti pro uchazeče o místo jako například poplatky za kandidaturu, nutnost předložení určitého počtu podpisů či zapsání se na kandidátní listině některých politických stran. Je podstatné si uvědomit, že jisté funkce nemohou být v souladu s vykonáváním funkcí druhých. Například poslanecký mandát nemůže být slučitelný zároveň s profesí soudce, prezidenta či vojáka (Klíma 1998: 190-191).

1.3 Volby do Poslanecké sněmovny

Podle Ústavy České republiky se volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konají na základě všeobecného, rovného, přímého volebního práva s využitím tajného hlasování. Do Poslanecké sněmovny může volit každý občan České republiky, který je starší 18 let a zároveň způsobilý k právním úkonům, a jehož svoboda není nijak omezena z důvodů ochrany zdraví. Volby se vždy uskutečňují ve dvou dnech (pátek a sobota), jejich vyhlášení spadá pod kompetenci hlavy státu². Ten musí zveřejnit termín konání nejpozději 90 dnů před

² V prvním dnu jsou volby zahájeny ve 14:00 hodin a volební místnosti se uzavírají v 22.00. V sobotní den voleb hlasování začíná od 8.00 hodin a končí ve 14.00 (Zákon č. 247/1995 Sb.).

jejich zahájením. Hlasování probíhá ve stálých volebních okrscích, které mohou být upraveny. Existuje také možnost volit v zahraničí na českém velvyslanectví.

Poslanecká sněmovna má 200 poslanců, kteří jsou voleni na čtyřleté funkční období. Každý občan České republiky, jenž disponuje volebním právem a dosáhl věku 21 let, může být zvolen do dolní komory parlamentu (Mrklas 2004: 96). Zákon stanovuje funkce, které jsou v rozporu s výkonem funkce poslance. Pro určení množství volených poslanců v jednotlivém kraji, se užívá jednoduchého matematického vzorce, kdy se celkový počet platných hlasů vydělí celkovým množstvím volených poslanců. Následně je vzniklý podíl zaokrouhlen na jednotky. Konečné republikové mandátové číslo nám znázorňuje, kolik hlasů je v celostátním průměru potřeba ke zvolení právě jednoho poslance. Poté se vydělí tzv. republikovým mandátovým číslem počet platných hlasů v každém volebním kraji. Na konci výpočtu zjišťujeme, kolik mandátů vychází pro jednotlivý volební kraj (Wirnitzer, Viktora 2013).

V další fázi dochází k nezbytnosti rozdělení mandátů přímo politickým stranám, hnutím nebo koalicím. V České republice se využívá volební někdy také označováno jako uzavírací klauzule, která slouží k účelu omezení roztržiténosti politických subjektů v prostředí poměrného volebního systému. Určuje hranici minimálního množství všech platných hlasů, které musí daná politická reprezentace obdržet ve volbách na území České republiky, aby mohla dosáhnout případného zastoupení v Poslanecké sněmovně. Do přepočtu hlasů na mandáty se dostávají takové politické strany, které překonaly alespoň celostátní 5 % volební klauzuli. Z toho profitují především politické subjekty s celostátní působností, kdežto regionální politické subjekty jsou značně v nevýhodě (Burdák 2002).

Na úspěšné politické strany čeká rozdělení křesel v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky prostřednictvím matematické metody pro převod hlasů na mandáty. Jedná se o metodu D'Hondtova volebního dělitele. Tato metoda je zároveň nejvyužívanější a zakládá se na dělení množství platných hlasů obdržených ve volebních obvodech pro každý z politických subjektů, které se dostaly do skrutinia a jsou děleny řadou přirozených čísel. Počáteční dělitel představuje číslo jedna, dále se pokračuje číslem dva, tři atd. Mandáty se rozdělují politickým stranám s největším podílem. Výsledky se seřadí podle velikosti a mandáty získává ten subjekt, který má tolik prvních největších podílů, kolik je přidělovaných

mandátů v daném volebním obvodu. Jestliže dojde k rovnosti podílů, pak rozhoduje pro pořadí množství získaných hlasů (Chytilík et al. 2009: 310).

Kromě toho se zákon o volbách do Parlamentu České republiky dále zmiňuje zvláště o procesu volební kampaně. Pouze částečně zasahuje do svobodné volební soutěže především v oblasti financování. V příslušné právní normě existuje určité omezení volební kampaně, které zvýhodňuje menší politické subjekty na úkor velkých politických sil, které mají přístup k veřejným úřadům a jsou v nich zastoupeny. Toto se provádí hlavně kvůli dosažení maximálně rovných podmínek mezi ostatními uchazeči o veřejnou funkci, aby mohli mít stejnou šanci propagovat svůj program a uspět ve volbách. V případě, že se někdo dopustí nespravedlivého užití prostředků v podobě uvedení nepravdivých skutečností, tak je to chápáno jako narušení svobodné volební kampaně, proti němuž stojí zákon.

Oprávnění voliči do Poslanecké sněmovny jsou zaregistrováni do stálého seznamu voličů. Všechny obecní úřady mají na starost zřizovat tyto seznamy, přičemž každý uchazeč voleb musí být zapsán právě v jediném stálém seznamu. Volič si může ověřit, zda je na seznamu uveden a žádat o případné doplnění údajů nebo provedení oprav. Obecní úřad uzavírá stálý seznam dva dny před konáním voleb. Navíc se ještě zavádí evidence zvláštního seznamu, do něhož se zaznamenávají voliči, kteří se aktuálně vyskytují například v nemocnicích, sociálních ústavech, porodnicích, vazbách, policejních celách nebo volí na voličský průkaz. Ten je vydáván pro účastníky voleb, kteří vědí, že se v daný čas nebudou moci dostavit do okrskové volební místnosti, v níž jsou trvale zapsáni ve stálém seznamu. Voličský průkaz při volbách do Poslanecké sněmovny má takovou funkci, že je platný v jakémkoli volebním okrsku po celé České republice. Volič může požádat o zhotovení voličského průkazu buď písemně s ověřeným podpisem, nebo má možnost se dostavit osobně k příslušnému obecnímu úřadu (Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR).

1.4 Preferenční hlasování

Konkrétně v České republice v době konání voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2010 se už opakovaně užívalo tzv. vázaných kandidátních listin, což znamená, že volič si vybírá mezi kandidáty v rámci jedné kandidátní listiny, kterým chce dát před ostatními spolukandidáty přednost. Každý občan může udělit

maximálně 4 preferenční kroužky na volební listině politické strany nebo koalice. Účastníci voleb nemohou jednomu uchazeči o veřejnou funkci, dát více než jeden preferenční hlas. Záleží na každém, zda své 4 preferenční kroužky využije či nikoliv. Pokud volič odevzdá hlasovací lístek bez udělení preferenčních hlasů, tak to znamená, že souhlasí s pořadím navrženým politickou stranou. V případě, že některý z kandidátů obdrží 5 % a více přednostních hlasů, poté dochází k tzv. přeskočení ostatních kandidátů, kteří tuto hranici nedosáhli. Poslanecký mandát lze tedy získat čistě skrze pořadí nebo přesáhnutím stanoveného limitu pro posun kandidáta. V situaci, kdy volič nevyužije možnosti udělení preferenčních hlasů, tak to na platnost hlasovacího lístku nemá vliv a vybraný hlasovací lístek je stále platný. V důsledku novely z původních 2 preferenčních hlasů na 4 se významně zvýšil počet zvolených poslanců touto metodou. Pro představu v roce 2010 jich bylo zvoleno díky preferenčním hlasům 46, zatímco v roce 2006 se dostalo pouze 6 poslanců ke křeslu skrze preferenční hlasování (Knebllová 2010: 159-160).

V různých sociálních médiích se mohou někteří kandidáti lépe profilovat, což působí na rozhodování voliče o udělení preferenčních hlasů (Spierings, Jacobs 2014: 218-219). Při těchto volbách vznikalo mnoho občanských iniciativ, které se snažily ovlivnit veřejné mínění. Každá se zaměřovala na něco jiného. Objevovaly se například požadavky s důrazem na voliče, aby nevolili věčně ty staré elity nebo velké strany, což propagovali stoupenci podnětu Vyměňte politiky (Kolinová 2010). Dále se vyskytla iniciativa, která odrazovala účastníky voleb od hlasování pro levicově orientované politické strany. Nejdůležitější roli hrála iniciativa Defenestrace2010.cz, která se soustředila na efekt využívání preferenčních hlasů. Nabádala všechny voliče, aby se nevzdávali možnosti kroužkovat s tím, že by měli udělit své 4 preferenční hlasy kandidátům, kteří se nacházeli na posledních místech volební listiny (ČT24 2010). Později se ukázalo, že tento postup iniciativy byl poměrně úspěšný. Samozřejmě musíme zohlednit i další případy rozhodování voličů jako například podle pohlaví, oblíbenosti kandidáta, trvalého pobytu nebo profese (Knebllová 2010: 182-183).

1.5 Volební úpravy pro volby do Poslanecké sněmovny v letech 1996 a 1998

Zásadní změna volebního systému pro volbu do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky z hlediska preferenčního hlasování nastala zákonem č. 247/1995 Sb., který následně prošel řadou revizí, ale podstatná část tohoto zákona platí až do současnosti. V rámci rozdělování mandátů jednotlivým kandidátům na kandidátních listinách se využívá principu pořadí, ve kterém jsou všichni kandidáti seřazeni číslicemi. V případě, že voličům nevyhovuje takto předložené pořadí jednotlivých uchazečů navržené politickou stranou nebo hnutím, mohou uplatnit možnost preferenčního hlasování. Při hlasování do Poslanecké sněmovny se aplikuje systém vázaných kandidátních listin, který voličům umožňuje volbu maximálně čtyř preferovaných kandidátů. Objevovala se zde šance ke změně pořadí na kandidátní listině, avšak s sebou nesla určité podmínky. Zaprvé preferenčního hlasování muselo využít minimálně 10 % hlasujících pro danou politickou stranu. Druhá překážka spočívala v tom, že bylo nutné ke zvolení získat alespoň 10 % z celkového počtu odevzdaných preferenčních hlasů v rámci dané politické strany nebo hnutí (Jurek 2012: 133).

Toto nastavení se zdálo poněkud obtížné, ale v případě splnění těchto nástrah, se jistý kandidát přesunul na první místo kandidátní listiny. Z výsledků voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1996 si můžeme všimnout toho, že přes tyto tvrdé podmínky nebyl nikdo z kandidátů zvolen na základě preferenčního hlasování. Naopak ve volbách 1998 se podařilo dvěma kandidátům získat mandát díky tomuto způsobu.

Je zřejmé, že příliš velké nároky na kandidáty nevzbudily u voličů takový dojem. Značná část zájemců o preferenční hlasování zaznamenala naprostý neúspěch, protože jejich obrovské množství udělených hlasů propadlo. Voliči udělili nejvíce přednostních hlasů kandidátům, kteří se nacházeli na předních pozicích kandidátní listiny neboli na volitelných místech. Preferenční hlasování vyjadřuje totiž možnost vyslovení souhlasu nebo nesouhlasu s pořadím kandidátů navrženým politickou stranou (Morkes 2007: 38).

1.6 Volební úpravy pro volby do Poslanecké sněmovny v letech 2002 a 2006

Po časově náročném vyjednávání ohledně vytvoření nové vlády z vzešlých voleb v roce 1998 došlo ke vzniku tzv. opoziční smlouvy. Česká strana sociálně demokratická jako vítěz voleb prokázala svou neochotu podílet se na tvorbě vlády s menšími subjekty. Z hlediska čistě matematického by snadno sestavila většinovou vládu i s malými politickými stranami. Jedna z velkých politických sil v zemi byla tehdy Občanská demokratická strana, která se dohodla s vítězem voleb a svou domluvenou tichou podporou napomáhala vládě ČSSD. Tyto dvě nejsilnější politické strany společně nesly odpovědnost za navrženou reformu volebního systému. Po obtížných debatách se hlavní představitelé ČSSD a ODS shodli na novelizaci volebního zákona, který byl následně prosazen v obou komorách parlamentu.³ Tento zákon vyvolal bezesporu velký ohlas u politologů, poslanců a senátorů. Na základě několika podnětů byl zákon podroben k posouzení, zda se vše odehrávalo v souladu s ústavním pořádkem. Ve výsledné fázi došlo k rozhodnutí Ústavního soudu České republiky. Ten nakonec prohlásil některé jeho pasáže za protiústavní, a následně byly pravomocně zrušeny (Lebeda 2004: 231).

Již zmíněný navrhovaný zákon si kladl za cíl zásadně zmenšit dosavadní volební obvody. Společně s tím mělo také dojít ke zkrácení počtu udělovaných preferenčních hlasů z aktuálních čtyř na dva. Překážka k zisku mandátu si ponechala svou počáteční podobu v nutnosti dosáhnout alespoň 10 % počtu přednostních hlasů z celkového počtu odevzdaných hlasů pro danou politickou stranu. V souvislosti s dalšími očekávanými volbami do Poslanecké sněmovny vznikly okolnosti v důsledku zrušení určitých částí zákona č. 204/2000 Sb., které způsobily závažné nedostatky. Po této události se zákonodárci rozhodli daný problém vyřešit, a to tak, že provedli novelizaci zákona č. 247/1995 Sb. zákonem č. 37/2002 Sb. Tímto aktem došlo k navýšení počtu volebních obvodů na 14, přičemž volební obvody se shodovaly s vymezením hranic samosprávných krajů stejně i tak s hranicí hlavního města Prahy. Dále byly zkomplikována pravidla ke vstupu do skrutinia pro volební koalice, protože již existující zákon počítal s pětiprocentní klauzulí pro jednotlivé politické strany, sedmiprocentní

³ Tehdy se jednalo o volební zákon č. 204/2000 Sb.

u dvoučlenných koalic, devítiprocentní u tříčlenných koalic a jedenáctiprocentní pro čtyřčlenné a vícečlenné koalice. Avšak podle zákona 121/2002 Sb. museli koalice dvou stran obdržet 10 %, koalice tří stran 15 % a koalice čtyř a více stran 20 % hlasů všech voličů, což představovalo jistou bariéru (Vodička, Cabada 2003: 207).

Zásadní inovace staršího zákona se promítla v preferenčním hlasování, kde se za klíčovou změnu považovala redukce omezovacího prahu k posunu mezi jednotlivými kandidáty na kandidátní listině. Zmíněná hranice prahu činila 10 % potřebných hlasů z celkového množství udělených hlasů pro danou politickou stranu v určitém volebním obvodu a byla snížena na 7 %. Dokonce se zrušila podmínka, která určovala minimální počet využitelnosti preferenčního hlasování voličů. Mimo jiné revize v počtu přednostních hlasů, které měl uchazeč voleb k dispozici, nenastala, což znamená, že každý volič mohl udělit maximálně dva preferenční hlasy na jedné z kandidátních listin. Ústavní soud České republiky totiž neshledal žádné rozpory s ústavou právě v této oblasti. Tentýž volební systém se uplatnil také i ve volbách v roce 2006. Za veškerými změnami souvisejícími s preferenčním hlasováním stáli především poslanci, kteří se obávali toho, že by v příštích volbách nemuseli uspět, protože byli zařazeni na nevolitelná místa, proto zjednodušení podmínek na kandidátních listinách pro ně představovalo významnou naději ke znovuzískání případného mandátu (Lebeda 2004: 242-243).

Jak již bylo uvedeno, celkový počet volebních obvodů byl zvýšen z 8 na 14 volebních krajů. Pro jednotlivé volební obvody, které odpovídají vyšším územním samosprávným celkům, není přesně určený počet mandátů. Zákon neukládá žádný pevně stanovený limit pro daný volební obvod. Velmi důležitou úlohu hraje volební účast v jednotlivých volebních krajích, která může ovlivnit přesuny mandátů mezi danými volebními obvody. V praxi to pak vypadá tak, že obvody s vyšší volební účastí mají větší šanci k dosažení více mandátů. Kromě toho musíme brát v úvahu i to, že počet rozdělovaných křesel v dílčích volebních obvodech závisí na výpočtu republikového mandátového čísla (Wirnitzer, Viktora 2013). Rovněž je také potřeba zmínit velikost rozložení obyvatelstva v jednotlivých volebních obvodech, protože nově vzniklé kraje nebyly uspořádány rovnoměrně, a proto se vyskytují obrovské rozdíly v počtu získaných mandátů mezi dílčími volebními kraji (Lebeda 2004: 240).

Pro představu na příkladu voleb z roku 2002 se nejméně křesel rozdělilo Karlovarskému a Libereckému kraji, jejichž výsledný zisk nepřesáhl ani 10 mandátů. Naopak nejvíce mandátů obdržela Praha se ziskem 25 křesel v Poslanecké sněmovně. Ve Středočeském, Moravskoslezském a Jihomoravském kraji obdrželi shodně 23 mandátů. Tato změna, která zredukovala stávající volební obvody, přispěla k vyšší míře personalizace volebního systému. Jinými slovy lze říci, že kandidáti na kandidátních listinách se stali pro voliče známější a atraktivnější, což mohlo vyvolat větší zájem o preferenční hlasování (Jurek 2012: 134-135).

Z výsledků voleb v roce 2002 lze zpozorovat významný vzestup aktivity voličů v udělování přednostních hlasů jednotlivým kandidátům. Využitelnost preferenčního hlasování se zvýšila o dvojnásobek na necelých 20 %. Současně se zmenšil počet propadlých přednostních hlasů a zároveň bylo zvoleno 12 mandátů díky preferenčnímu hlasování. Na druhou stranu by nebylo vkusné přisuzovat tento úspěch vůle voličů pouze jednomu faktoru. Nejen inovace v nastavení volebních pravidel hrála podstatnou roli. Je nutné zohlednit také druhý zásadnější faktor, který se týkal kandidatury koalice stran KDU-ČSL a US-DEU. Tyto dvě politické strany se dohodly, v zájmu větší šance na úspěch ve volbách, vytvořit společné kandidátní listiny, v nichž jednotliví kandidáti soupeřili mezi sebou navzájem. Tento faktor zřejmě motivoval voliče k větší míře využití svých preferenčních hlasů. Nicméně pokud bychom se podívali i na ostatní politické strany, tak i u nich došlo k jistému vzestupu v udělování přednostních hlasů. Míra využití preferenčních hlasů ve volbách 2006 mírně klesla oproti volbám z roku 2002 a celkem 6 křesel bylo obsazeno na základě preferenční volby (Morkes 2007).

1.7 Volební úpravy pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010

Dosavadní způsob volebního systému nevyhovoval některým poslancům, a proto byl po uskutečněných volbách v roce 2006 novelizován zákonem č. 460/2006 Sb., který pozměnil klíčové nastavení preferenčního hlasování. V důsledku tohoto návrhu následovala změna počtu přednostních hlasů ze dvou na čtyři. Navíc došlo ke zefektivnění preferenčního hlasování v souvislosti se snížením 7% hranice potřebné k dosažení prvního místa na kandidátní listině. Nyní danému kandidátovi stačilo, aby získal alespoň 5 % hlasů ze všech odevzdaných

v rámci určité politické strany (Chytilek et al. 2009: 313). Jiné významnější volební úpravy nebyly provedeny, a kromě zmíněných dvou revizí se volební systém zachoval. Z výsledků voleb v roce 2010 se jasně ukázalo, že změny v preferenčním hlasování zaznamenaly silný vliv na volební výsledky. Míra využití přednostních hlasů dosáhla podobných rozměrů jako ve volbách v roce 2006, ale podstatný rozdíl se projevil na počtu obsazených mandátů skrze preferenční volbu. Oproti minulým volbám bylo zvoleno o 41 poslanců více, což jasně dokazuje, že snížení procentní hranice potřebné k přeskočení ostatních kandidátů na kandidátní listině mělo velký vliv (Jurek 2012: 135-136).

Preferenční hlasování vyvolalo ve volbách 2010 značný ohlas a mnohé překvapila jeho účinnost. Pro řadu politiků či poslanců se stalo neočekávaným překvapením. Nikdo si totiž nemyslel, že by navýšení preferenčních hlasů o dva a zároveň snížení hranice pro posun kandidáta do čela kandidátní listiny o 2 % mohl znamenat takovýto zvrát. Voliči tedy měli v rukou silnou zbraň, která dokázala vyřadit nepopulární osobnosti z předních míst na kandidátních listinách. Nicméně nejzřetelněji se to projevilo u Občanské demokratické strany, když se náhle 17 kandidátů z volitelných míst ocitlo na místech nevolitelných. Především preferenční hlasování způsobilo dokonce odstavení pěti krajských lídrů ODS, kteří vedli kandidátní listinu v čele strany (Kneblová 2010: 173-175). Tento fenomén rozpoutal celou řadu diskuzí a inspiroval širokou veřejnost do příštích voleb. Volby 2010 lidem ukázaly cestu, jak lze projevit nesouhlas či souhlas s určitou kandidátní listinou. Obecně by se dalo říci, že byla odstartována tendence k rozmachu ve využívání preferenčních hlasů. K tomuto novému trendu budou muset všichni politici napříč politickým spektrem přistupovat s rozvahou při sestavování svých kandidátních listin, protože jsou si vědomi, že voliči mají v rukou poměrně účinnou moc v rozhodování, kdo se stane příštím poslancem za danou politickou stranu (Jurek 2012: 136).

2. Charakteristika parlamentních stran

2.1 Česká strana sociálně demokratická

Soudobá Česká strana sociálně demokratická se řadí k jedné z nejstarších politických stran České republiky. Udává se, že navazuje na historické kořeny až do 19. století. Nynější ČSSD se ztotožňuje a odkazuje na sociální demokracii během první republiky, kdy se nacházela v roli nejsilnější politické strany. Mimo jiné se také účastnila tvorby vládních koalic. Vlastimil Tusar byl v letech 1919-1920 nejvýznamnějším sociálnědemokratickým politikem, který v té době vykonával funkci předsedy vlády. V období po druhé světové válce byla obnovena a zařazena jako jedna ze stran Národní fronty. Po komunistickém převratu v roce 1948 ji Komunistická strana Československa pod nátlakem násilně sloučila (Vodička, Cabada 2003: 217). Během komunistické vlády působila sociální demokracie především v exilu. Polistopadové události umožnily obnovu politického pluralismu a současně byla založena Československá sociální demokracie, avšak v prvních svobodných volbách v roce 1990 nezaznamenala velký úspěch, protože se část jejich příznivců angažovala v Občanském fóru (Spáč 2010: 111). Problematickou situaci roztržičnosti sociálních demokratů vyřešilo až zvolení Miloše Zemana za předsedu strany. Tomu se podařilo uklidnit vnitrostranickou náladu s tím, že sjednotil menší levicové politické strany pod ČSSD. Od roku 1993 se sociální demokracie stala jednou z hlavních politických stran v zemi, která oslovovala především voliče orientované nalevo od středu. Ve stranickém systému tak mohla oponovat svému důležitému soupeři pravicového rázu, jímž byla Občanská demokratická strana (Mrklas 2004: 110-111).

V roce 1998 se konaly předčasné volby do Poslanecké sněmovny, v nichž se ČSSD dokázala prosadit na prvním místě. Po volbách následovalo koaliční vyjednávání mezi KDU-ČSL a US, ale nakonec došlo k uzavření překvapivé tzv. opoziční smlouvy (Pšeja 2005: 132-133). Česká strana sociálně demokratická dále zvítězila ve volbách v letech 2002 a 2010. Pokud bychom se zaměřili na programové cíle, je nutné zmínit, že se ČSSD ztotožňuje s hodnotami klasických západoevropských sociálnědemokratických stran. Jak již bylo uvedeno, jedná se o středolevou politickou stranu, která hájí sociální spravedlnost, demokracii a základní svobody. Upřednostňuje sociálně tržní hospodářství, zastává sociální

zvýhodnění určitých společenských skupin, prosazuje ochranu zaměstnanců. Dále zdůrazňuje odpovědnost státu za vzdělávání, zásahy v ekonomice, zavedení majetkových příznání, zdravotní péči a sociální služby. K evropské integraci se vyjadřuje převážně pozitivně. Nejvíce hlasů získává na západě a severu Čech v okresech Most, Chomutov a Děčín. Silná podpora ČSSD se vyskytuje ještě na Moravě v okresech Jeseník, Karviná a Bruntál (Vodička, Cabada 2003: 219-220).

2.2 Občanská demokratická strana

Počátek Občanské demokratické strany se datuje od roku 1991, kdy byla ustanovena na základech rozpadajícího se hnutí Občanského fóra. Dřívější představitelé OF požadovali vytvoření klasické politické strany, avšak zde nepanovala naprostá shoda kvůli různorodému uskupení tehdejšího hnutí, a proto Občanské fórum zaniklo v roce 1991 (Pšeja 2005: 60). Občanští demokraté se stali hlavním pokračovatelem OF v čele s předsedou Václavem Klausem. Zásadní úspěch zaznamenali na počátku 90. let 20. století, kdy se jim podařilo společně v koalici s ostatními stranami vládnout na úrovni ČR i federace. Před parlamentními volbami v roce 1992 se ODS spojila s Křesťanskodemokratickou stranou. Tato koalice dvou stran nakonec zvítězila na území ČR, ale na Slovensku se ODS v koalici s Demokratickou stranou nedostala do parlamentu. V roce 1995 došlo ke sloučení ODS s KDS, která získala určité výhody uvnitř této politické strany. Občanští demokraté dokázali zvítězit dokonce i v dalších volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1996 pod vedením Václava Klause. Ten sestavil středopravicovou koaliční vládu, která však neměla v parlamentu většinu, a proto byla závislá na toleranci ČSSD. Nicméně po jisté době docházelo k řadě problémů například roztržky mezi koaličními partnery nebo aféry vedené ohledně financování strany, což zapříčinilo nechuť některých členů v setrvání Občanské demokratické strany. Na tuto událost reagovala část vedení i někteří poslanci, kteří stranu opustili a vzápětí si založili vlastní politickou stranu pod názvem Unie svobody (Vodička, Cabada 2003: 220).

Z výsledků voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1998 bylo zřejmé, že se občanští demokraté ocitli v krizi, protože se nikdy od samotného vzniku nenacházeli v opozici. Mimo jiné se u ODS projevil značný pokles členské základny. Běžný počet dosahoval okolo 20 tisíc členů strany, ale v roce 1998 se

počet straníků snížil na 16 tisíc. Situace byla vyřešena na základě personální obměny uvnitř ODS, kdy stávajícího předsedu nahradil Mirek Topolánek. Tomu se podařilo dovést svou stranu k vítězství v napjatých volbách v roce 2006. V souvislosti se všemi uskutečněnými volbami lze ODS považovat jako jednu z nejúspěšnějších politických stran v České republice. Z programového hlediska se řadí k pravicovým stranám. Zaplňuje prostor od politického středu směrem napravo. Hlásí se k ekonomickému liberalismu, je postavena na liberálních principech, avšak rovněž zastává základní konzervativní prvky. Obhajuje svobodnou konkurenci politických stran. Dále se vyslovuje pro soukromé vlastnictví, podnikání, individuální svobody a levný stát. ODS odmítá nezodpovědné zadlužování budoucnosti, staví se proti progresivnímu zdanění, role státu v oblasti ekonomiky musí být nejmenší. V oblasti zahraniční politiky podporuje členství v NATO. Pokud jde o evropskou integraci, tak v tomto ohledu se občanští demokraté vyslovují proti evropské federalizaci a případné ztrátě národní suverenity. ODS je někdy označována za představitele umírněného euroskepticismu. Zpravidla se jedná o liberálně konzervativní politickou stranu s určitými rysy catch-all party (Spáč 2010: 81).

2.3 TOP 09

Z názvu této nově vzniklé politické strany vyplývá, že odkazuje na datum svého založení. Zkratka TOP 09 symbolizuje základní tři principy, kterými se řídí, jde o tradici, odpovědnost a prosperitu. Čísla vyjadřují, že strana byla založena v roce 2009 před chystanými předčasnými volbami do Poslanecké sněmovny. Ty byly nakonec Ústavním soudem zrušeny. V roce 2010 se uskutečnily regulérní volby, v nichž uspěly dva nové subjekty včetně TOP 09. Ta se překvapivě umístila na třetím místě a obdržela 16,71 % hlasů, což ji zajistilo 41 křesel v Poslanecké sněmovně (Charvát 2012: 337). Voliči se domnívali, že volili novou politickou stranu, která představovala jasnou alternativu k zavedeným politickým subjektům⁴.

⁴ Původ slova politická strana pochází z druhé poloviny osmnáctého století, kdy významný filozof Voltaire použil ve svém spise termín „strana“, protože se záměrně snažil zbavit pojmu frakce, který označil za odporný. „Termín strana by byl tedy vhodný pro označení takové frakce, která není štvavá“. Podle Voltaira je frakce štvavá a neznamená to samé jako strana. Název byl odvozen z latinského slova facere, jenž vyjadřuje škodlivé, rušivé a extrémistické chování (Sartori 2005: 17-18).

Ve skutečnosti se většina představitelů zakládajících TOP 09 skládala z bývalých členů různých politických stran. Nejvýznamnější část tvořili osobnosti dříve angažované v KDU-ČSL. Vytvoření této nové politické strany souviselo s vnitřními osobními spory mezi křesťanskými demokraty. Poté, co Miroslav Kalousek opustil KDU-ČSL, přidali se k němu i další lidovci jako například Pavel Severa nebo Vlasta Parkanová, což vyvolalo značnou krizi uvnitř strany. Rozhodující krok učinil Karel Schwarzenberg, když projevil svůj zájem, podílet se na aktivní účasti při realizování nové politické strany. Na ustavujícím sněmu TOP 09 byly projednány klíčové dokumenty, dále byli zvoleni zástupci celostátních orgánů strany. Na tomto sjezdu delegáti zvolili Karla Schwarzenberga za předsedu strany a Miroslava Kalouska jako prvního místopředsedu.

Osobnost předsedy strany zaujala mnohé dokonce i mladé voliče, protože konkrétně ve volebním obvodu Prahy získal jako lídr kandidátky největší počet preferenčních hlasů. Nicméně je třeba brát v úvahu fakt, že se na úspěchu TOP 09 podílí i hnutí Starostové a nezávislí (STAN), které s ní podepsalo dlouhodobou smlouvu o spolupráci a jejichž kandidáti nepochybně přispěli k uspokojujivému volebnímu výsledku. V rámci programových priorit zastává základní konzervativní hodnoty. Klade důraz na principy svobodného trhu, rodinu a sociální solidaritu. Vymezuje se proti zásahům státu do oblasti ekonomiky. V otázkách zahraniční politiky podporuje členství České republiky v NATO a k evropské integraci zaujímá pozitivní postoje. TOP 09 se považuje za ryze pravicovou stranu (Spáč 2010: 215-216).

2.4 Komunistická strana Čech a Moravy

KSČM oficiálně vznikla v roce 1990 jako místní organizace komunistů v českých zemích. Velmi podobně fungovala Komunistická strana Slovenska (KSS), která také působila v dřívější federaci. Později došlo k zeslabení spolupráce mezi českými a slovenskými komunisty v souvislosti s vyjadřováním odlišných ideových názorů. Komunistická strana Čech a Moravy navazuje na předlistopadovou éru Komunistické strany Československa, která byla založena v roce 1921 na základě sloučení radikálně orientovaných skupin sociálnědemokratických stran. Již tehdejší KSČ se profilovala v době první republiky jako protistátní politická strana. Odmítala klíčové demokratické principy

státu společně s ústavou. Kvůli své radikální rétorice působila v opozici. Po ukončení druhé světové války zvítězila v demokratických volbách v roce 1946 se ziskem více než 40 % hlasů, čímž si zajistila roli mocného aktéra v zemi. Od únorového převratu v roce 1948 se KSČ chopila moci a zavedla diktaturu proletariátu, která v zemi vládla přes 40 let (Vodička, Cabada 2003: 225).

Pro KSČM bylo rozhodující budoucí směřování strany. Zpočátku se po sametové revoluci objevovaly různé tendence, protože jedna část požadovala jistou přeměnu, ale ta druhá si přála setrvat v zavedeném pořádku. V důsledku toho se uspořádalo vnitrostranické referendum o tom, zda se má KSČM zreformovat a opustit označení z názvu komunistická či ne. Drtivá většina komunistů vyjádřila nesouhlas s případným možným přejmenováním strany. Konečná fáze o podobě KSČM byla vyřešena v roce 1993, když se k funkci předsedy strany dostal Miroslav Grebeníček, který bez váhání podpořil tradiční ideje (Spáč 2010: 191).

Od zavedení svobodných voleb po roce 1989 získává KSČM nepřetržité zastoupení v parlamentu (Pink, Voda 2014: 223). Její volební podpora se v průměru pohybuje okolo 15 % hlasů, ale záleží především na volební účasti. Komunisté dosáhli nejlepšího volebního výsledku ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2002, ve kterých obdrželi 18,5 % hlasů. Nicméně to nic nemění na postojích ostatních politických stran, protože ti ji vnímají za antisystémovou stranu, a proto je jimi politicky izolována. Současná KSČM neprošla žádnou reformou ani procesem socialistické demokratizace po vzoru komunistických politických stran ve střední Evropě (Mrklas 2004: 113). Komunistická strana Čech a Moravy je levicová politická strana, která hájí socialismus a čerpá především z marxistické teorie. Klade důraz na plnou zaměstnanost, uplatnění práva na bydlení a práci, zvýšení podílu občana na rozhodování s možností využitelnosti referenda či oddělení církve od státu. Dále se ostře vymezuje proti privatizování státních podniků, amerikanizaci kultury nebo členství České republiky v NATO i EU. Komunisté jsou tradičně nejsilnější v některých pohraničních a průmyslových oblastech. Na severu a západě Čech se jedná o okresy Most, Litoměřice a Tachov. Významnou podporu ještě zaznamenávají v okresech Louny, Karviná, Bruntál či Znojmo (Vodička, Cabada 2003: 227).

2.5 Věci veřejné

Této politické straně se podařilo po vzoru TOP 09 poprvé dostat do Poslanecké sněmovny ve volbách v roce 2010. Nicméně je třeba dodat, že se poměrně slušně umístila, protože získala necelých 11 % hlasů a skončila těsně za Komunistickou stranou Čech a Moravy. Věci veřejné si jako relativně nový politický subjekt vedly překvapivě dobře, když obdržely 24 mandátů. Na rozdíl od TOP 09 se utvářely zdola na základě nových osobností, zatímco Miroslav Kalousek a Karel Schwarzenberg již měli politické zkušenosti. V porovnání těchto dvou politických stran můžeme dále pozorovat fakt, že Věci veřejné nebyly skutečně novou etablovanou stranou, ale již se angažovaly v jistých územních částech. Tato politická strana byla založena v roce 2001, kdy se ještě neprofilovala jako celostátní politický subjekt, ale jednalo se pouze o politickou stranu lokálního charakteru (Spáč, 2010: 231).

Zpočátku působila především v Praze, kde se zúčastnila voleb do zastupitelstev obcí. V části Praha 1 obdržela pouze jediný mandát. Volební úspěch zaznamenala až po čtyřech letech, kdy se jí podařilo počet zastupitelů značně navýšit. Konkrétně v roce 2006 získala celkově 15 zastupitelských mandátů, z toho byly i některé mimo hlavní město. Od tohoto okamžiku se začaly Věci veřejné rozrůstat a jejich lokální buňky se zakládaly i v dalších krajích. První zdařilý akt se uskutečnil v již zmíněném roce 2006, protože se Věci veřejné v Praze 1 umístily na druhém místě hned za Občanskou demokratickou stranou, která s nimi odmítla vytvořit koalici. Z výsledků voleb do Evropského parlamentu v roce 2009 lze upozornit na to, že strana obdržela 2,4 % hlasů, což vyvolalo dojem u některých osobností (Stauber 2015: 138-139).

Věci veřejné zaznamenaly nejdůležitější impuls v době, kdy se stal předsedou strany známý spisovatel a publicista Radek John. Jeho oblíbenost zapříčinila vzestup v preferencích této politické strany. Zajímavé osobnosti a nové tváře na kandidátních listinách dovedly stranu k uspokojujivému volebnímu výsledku. Z ideologického hlediska se tato politická strana odmítala zařazovat na nějakou pomyslnou osu levice či pravice. Hlavním cílem Věcí veřejných bylo zavedení přímé demokracie a snaha více zapojit občany do veřejného dění. V předvolební kampani se ostře vymezovaly proti zavedeným politickým stranám. Věci veřejné vyplňovaly prostor politického středu (Spáč 2010: 231-232).

3. Analytická metoda

Rozbor výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky z případu zkoumaného roku 2010 představuje základní prvek pro badatelskou činnost této práce. Hlavní důraz je kladen na preferenční hlasování, které znázorňuje vztah voliče k jednotlivým kandidátům na dané kandidátní listině. Míra využití preferenčního hlasování hraje důležitou roli v tomto výzkumu. V jistých ohledech mohou na uchazeče voleb působit některé faktory jako například projev nezájmu o změně sestavování pořadí, nedostatečná informovanost voličů, využití jen částečného nebo maximálního počtu přednostních hlasů. Všechny potřebné údaje k vypracování této části studie pocházejí z volně dostupného internetového serveru, který zřizuje Český statistický úřad (ČSÚ). Ten zpracovává výsledky jednotlivých voleb a poskytuje informace o volební účasti, kandidátech politických stran, počtu hlasů a zisku mandátů.

Výzkum pracuje pouze s relevantními politickými stranami. Jedná se o pětici nejúspěšnějších parlamentních stran. Jejich dílčí kandidátní listiny jsou v každém z volebních obvodů pozorovány. Dále se zaměřuje na nejvíce preferovanou osobnost a úspěšnost kandidátů z nevolitelných míst. Pozornost je věnována i různým občanským iniciativám, které mohly významně ovlivnit voliče při jejich rozhodování o udělení preferenčních hlasů v rámci jedné kandidátní listiny nebo o volbě politické strany obecně.

Tato analýza týkající se převážně výsledků preferenčního hlasování voličů se skládá ze dvou stupňů. První část výzkumu obsahuje konkrétní popis výsledků voleb v jednotlivých volebních obvodech se zaměřením na využití preferenčního hlasování pro danou politickou stranu. Použitý vzoreček pro výpočet míry využití preferenčního hlasování vypadá tak, že celkový počet hlasů pro stranu vynásobíme čtyřmi. Vzniklý součin použijeme jako dělitel reálného využitého počtu preferenčních hlasů. Výsledkem je tedy podíl vyjádřený graficky v procentech. Jedná se o podíl odevzdaných preferenčních hlasů vzhledem k celkovému potenciálnímu počtu preferenčních hlasů. Ve druhé části dochází k rekapitulaci volebních obvodů. Tento celostátní stupeň zmiňuje oblasti, kde se nejvíce využilo přednostního hlasování a zároveň u jakých politických stran.

4. Analýza ve volebních obvodech České republiky

V následující části dochází k rozboru voleb v jednotlivých krajích, které odpovídají volebním obvodům. Ty však nejsou seřazeny náhodně, ale jejich pořadí závisí na velikosti volebního obvodu.⁵ Postupuje se od nejmenšího po největší. Každý volební kraj doprovází pomocné grafické znázornění, ve kterém se uvádí jako první ta politická strana, jenž byla ve zkoumaných volbách 2010 celostátně nejsilnější a ostatní pokračují podle tohoto kritéria.

4.1 Karlovarský kraj

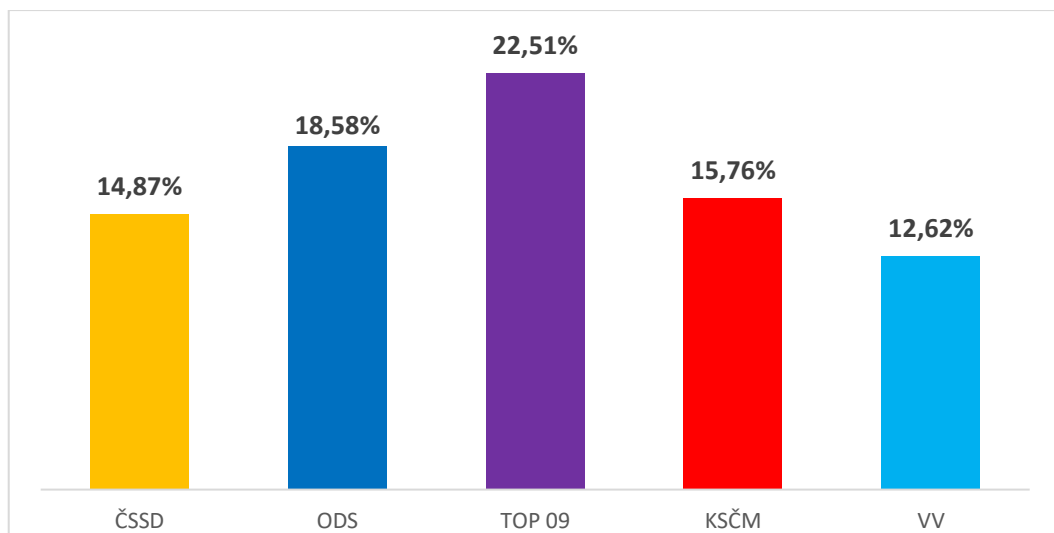
Tento volební obvod patří k jednomu z nejmenších v České republice. Z politologického hlediska by se jednalo o takový volební obvod, který se označuje jako malý, protože se zde rozděluje pouze 5 poslaneckých mandátů (Pecháček, Němec 2008: 6). V den voleb na konci května 2010 bylo v Karlovarském kraji na seznamu zapsáno celkem 243 174 voličů. K hlasovacím urnám zde dorazilo 54,04 % voličů, přičemž bylo odevzdáno 130 162 platných hlasovacích lístků. Výsledek voleb v tomto kraji odpovídal celostátnímu umístění politických stran.

V Karlovarském kraji zvítězila Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) se ziskem 23,29 % hlasů, a kromě toho vyhrála i ve třech okresech (Cheb, Sokolov, Karlovy Vary) spadajících do tohoto volebního obvodu. Na druhém místě se umístila Občanská demokratická strana (ODS), která obdržela 17,69 % hlasů. Těsně za ODS skončila na třetím místě TOP 09 s 16,20 % hlasů. Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) získala 13,07 % hlasů. Věci Veřejné obhájily pátou pozici se ziskem 11,83 % hlasů, což ještě vedlo v tomto malém volebním obvodu k obdržení jednoho mandátu. Celkově se zde rozdělovalo 5 poslaneckých křesel a každá z již zmíněných politických stran získala shodně po jednom zástupci v parlamentu.

Kandidátní listina v tomto volebním obvodu zahrnuje maximálně čtrnáct kandidátů, kteří se ucházejí o případné mandáty. Kvůli nízkému počtu rozdělovaných křesel a s tím spojenému počtu aktérů na dané listině může právě zde dojít k výraznému efektu preferenčního hlasování. Například u ČSSD se stalo

⁵ Některé volební obvody mohou vykazovat stejný počet volených mandátů, proto jsou jednotlivé volební kraje seřazeny i podle počtu zapsaných voličů v seznamu.

to, že kandidát z nevolitelného předposledního místa obdržel přes osm procent přednostních hlasů, což mu zajistilo zisk mandátu. Podobně dopadla i ODS a TOP 09, protože jejich zvolený kandidát nebyl lídrem kandidátní listiny. Věci veřejné zaznamenaly tento trend také. Pouze voliči KSČM podrželi svého lídra kandidátní listiny. Kandidát za TOP 09 Rudolf Chlad se stal nejpreferovanější osobou.

Graf 1: Míra využití preferenčního hlasování v Karlovarském kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Z tohoto grafu lze pozorovat míru využití preferenčního hlasování u každé z parlamentních stran. Nejvíce své možnosti využili voliči TOP 09 naproti tomu voliči VV udělovali přednostní hlasy nejméně.

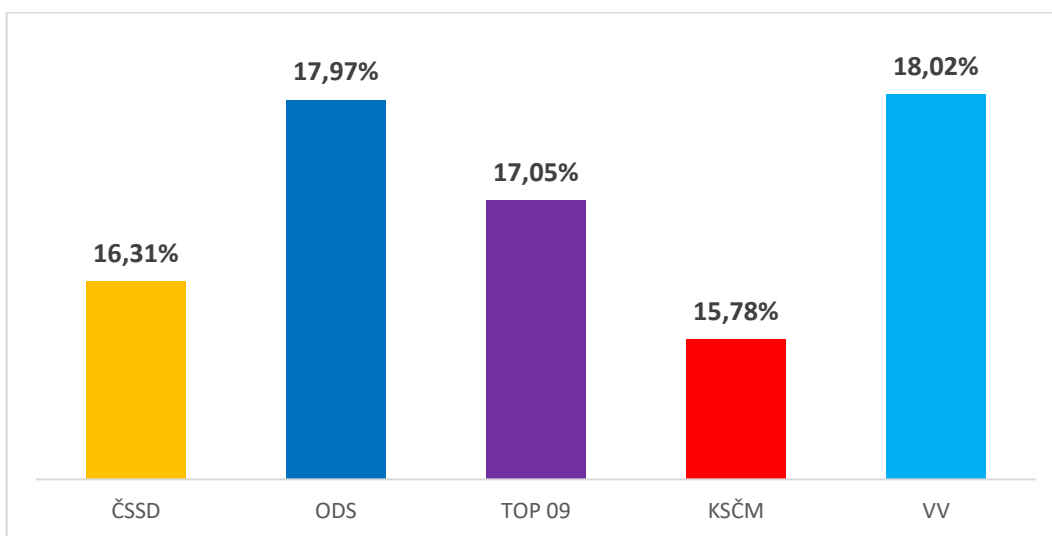
4.2 Liberecký kraj

Druhý nejmenší volební obvod se rozkládá na území severních Čech. V těchto pozorovaných volbách se kandidátní listiny politických stran tohoto volebního kraje ucházely celkově o 8 poslaneckých křesel. Podle klasifikace německého politologa Dietera Nohlena by mohl být označen velikostí středního rozsahu (Nohlen 1990: 65). Kompletní seznam zahrnoval 350 916 voličů. Volební účast dosáhla 61,41 %. Platné hlasy činily 213 917 a neplatných hlasů bylo 1 444.

V Libereckém kraji vyhrála volby Občanská demokratická strana se ziskem 20,47 % hlasů. Za ODS skončila na druhém místě TOP 09 s 19,44 % hlasů. Celostátní vítěz voleb ČSSD se musela spokojit v tomto volebním obvodu s třetí pozicí, i když se příliš od předchozích stran svým volebním výsledkem

neodlišovala, protože zde získala 19,40 % hlasů. Věci veřejné si vedly úspěšně a umístily se na čtvrtém místě se ziskem 12,79 % hlasů. Kromě toho se jim podařilo předstihnout Komunistickou stranu Čech a Moravy, která obdržela 10,32 % hlasů. Tento volební obvod se člení na 4 okresy. ODS zvítězila ve dvou okresech Semily a Jablonec nad Nisou. TOP 09 a ČSSD uspěly v jednom. První tři nejsilnější strany obdržely po dvou mandátech. Zbylým připadl pouze jeden.

Maximální počet na kandidátní listině v Libereckém kraji je stanoven na 17 kandidátů. Nabízí se tu opět vyšší pravděpodobnost, že se zde projeví ve větší míře účinek preferenčního hlasování, protože zacházíme s jedním z nevelkých volebních obvodů v České republice. Nejpozoruhodnější výsledek se vyznačil na kandidátce TOP 09, kdy se poslednímu kandidátovi Mgr. Janu Farskému podařilo získat přes osm procent přednostních hlasů, čímž ve skutečnosti předběhl i lídra listiny, který také obdržel poslanecký mandát. Mimo jiné u ODS byli zvoleni dva kandidáti, kteří se nevyskytovali na předních místech. Voliči ČSSD, KSČM a VV naopak výrazně podpořili lídry kandidátních listin. Lídr kandidátky ČSSD Pavel Ploc obdržel nejvíce preferenčních hlasů.

Graf 2: Míra využití preferenčního hlasování v Libereckém kraji

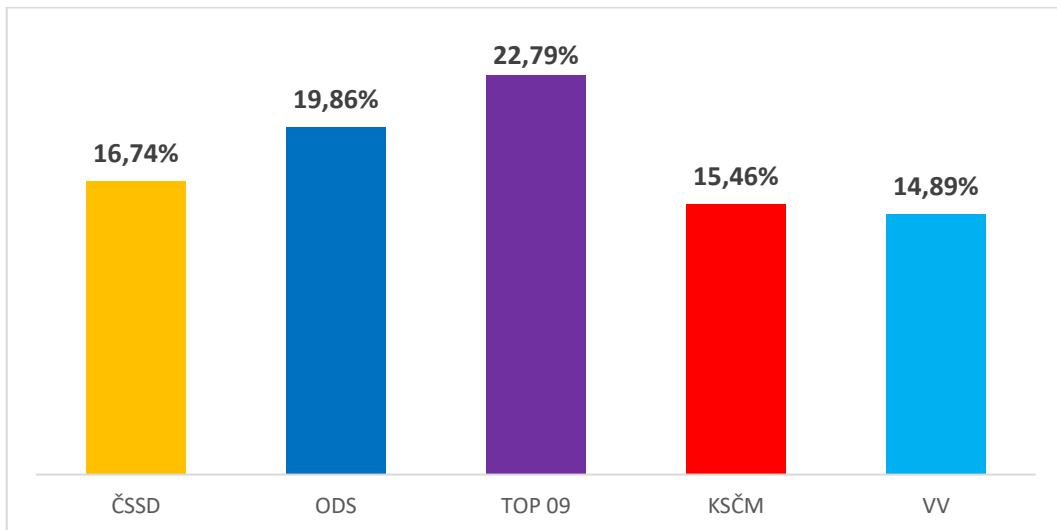
Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Na základě tohoto výpočtu si můžeme všimnout, že se míra využití preferenčního hlasování vyšplhala poměrně vysoko u Věcí Veřejných. Podobnou aktivitu voličů pozorujeme i u Občanské demokratické strany.

4.3 Pardubický kraj

Území tohoto kraje se rozprostírá do oblasti východních Čech, ale zahrnuje také část Moravy. V tomto volebním obvodu se rozdělovalo 10 mandátů, což znamená, že ho můžeme řadit k velkým volebním obvodům. Na české poměry by však odpovídal středně rozsáhlé volební oblasti. Z celkového počtu 413 460 voličů zaregistrovaných na zvláštním evidenčním seznamu se voleb zúčastnilo 270 786 voličů. Volební účast se tedy vyšplhala až do výše 65,49 %, což dokonce přesáhla celostátní průměr. Platných hlasů bylo odevzdáno 268 863.

Česká strana sociálně demokratická zvítězila v Pardubickém kraji se ziskem 21,95 % hlasů. Tento volební výsledek se příliš neodlišoval od toho celkového. Na druhém místě skončila Občanská demokratická strana, která obdržela 19,42 % hlasů. Třetí místo obhájila TOP 09 s 15,45 % hlasů. Věci veřejné zde mírně přeskočily komunisty o 1 104 hlasů. Komunistická strana Čech a Moravy získala 11,21 % hlasů. ČSSD vyhrála ve třech ze čtyř okresů. ODS těsně zvítězila v jediném okresu Pardubice. Volební pětiprocentní klauzuli zde ještě překonaly dva subjekty KDU-ČSL a SPOZ.

Graf 3: Míra využití preferenčního hlasování v Pardubickém kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Z tohoto grafu je zřejmé, že voliči TOP 09 více upřednostňovali způsob preferenčního hlasování, které zásadně ovlivnilo pořadí kandidátů. Nejvíce kroužkovali své oblíbené kandidáty příznivci ODS a TOP 09.

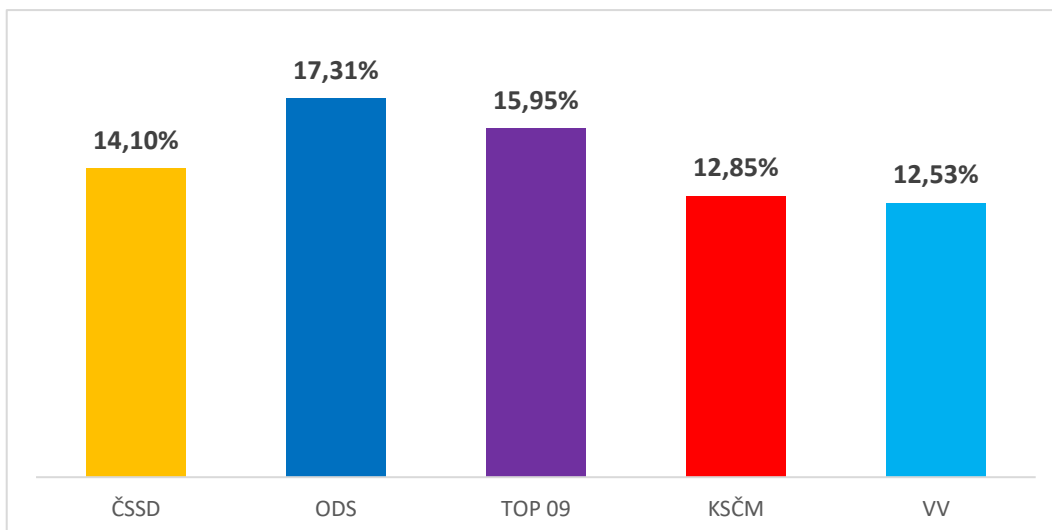
Nejsilnější dvě strany získaly po třech mandátech. TOP 09 obdržela dva a poslední dvě strany po jednom poslaneckém mandátu. V Pardubickém kraji je předepsaná velikost kandidátní listiny, která umožňuje celkem 19 uchazečům kandidovat. Pozoruhodným jevem se stalo to, že z deseti volených poslanců jich osm bylo zvoleno na základě preferenčního hlasování. Došlo tu totiž k tzv. „přeskočení“ kandidátů z předních míst. Na kandidátní listině ČSSD uspěl kandidát z posledního místa JUDr. Jan Chvojka. Občanská demokratická strana vyslala do parlamentu tři zástupce z toho dva byli zvoleni ze spodních nevolitelných míst. Nejvíce preferovanou osobností se stal kandidát za TOP 09 Prim. PharmDr. Jiří Skalický, Ph.D., který obdržel přes 13 % přednostních hlasů.

4.4 Kraj Vysočina

Tento volební obvod se nachází na území Čech i Moravy. Ve volebním boji se zde soutěžilo o 10 poslaneckých křesel podobně jako v Pardubickém kraji. Na soupisu bylo zapsáno 414 918 voličů. Do volebních místností zavítalo 65,68 % zájemců. Celkový počet platných hlasů činil 270 872.

Na Vysočině triumfovala Česká strana sociálně demokratická, která tu dosáhla lepšího výsledku než na celorepublikové úrovni, protože získala 23,43 % hlasů. Za vítězem se s odstupem umístila Občanská demokratická strana se ziskem 17,22 % hlasů. TOP 09 skončila na třetí pozici s 14,34 % hlasů. Levicová KSČM obdržela 13,41 % hlasů a Věci veřejné se musely spokojit se ziskem 9,91 % hlasů. Podobně jako v Pardubickém kraji i na Vysočině uspěly dvě politické strany, které překročily požadovanou uzavírací volební klauzuli, nicméně na celostátní úrovni se jim tento výsledek nepodařil uskutečnit.

Kandidátní listina může obsahovat maximálně 20 kandidátů. Preferenční hlasování zde hrálo slabší roli, protože jen čtyři kandidáti z deseti byli tzv. „vykroužkování“. Na druhou stranu všichni lídři těchto kandidátních listin obhájili svoji pozici a stali se poslanci. Pouze u ČSSD a TOP 09 byl zvolen kandidát z předposledního místa dané listiny. Nejúspěšnějším kandidátem na Vysočině se stal lídr kandidátky České strany sociálně demokratické Mgr. František Bublan, který získal přes šest tisíc preferenčních hlasů.

Graf 4: Míra využití preferenčního hlasování v Kraji Vysočina

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

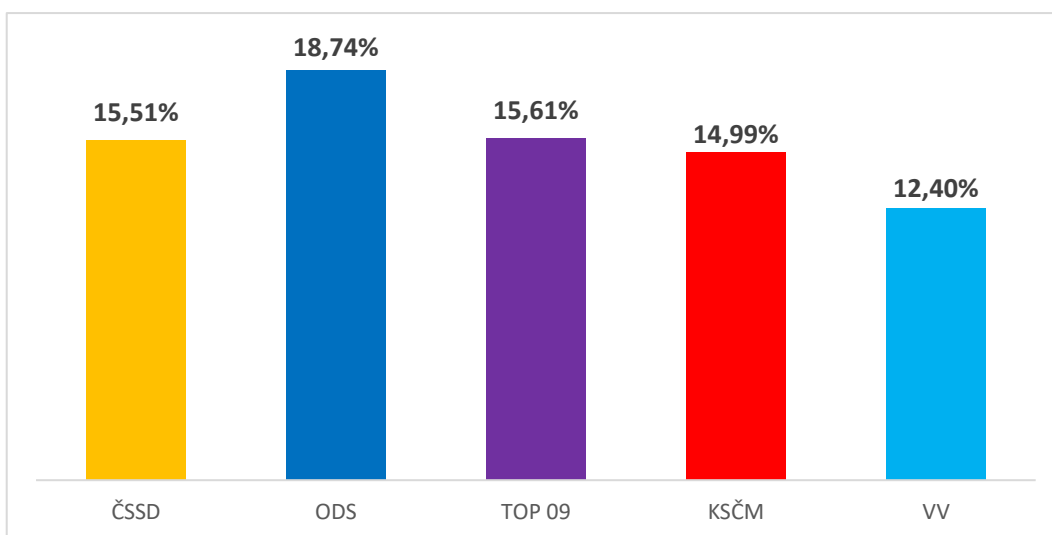
Trend ve využívání preferenčních hlasů na Vysočině se pohyboval na velmi nízké úrovni. Nejnižší hodnoty vykazovali voliči komunistů a Věcí veřejných. ČSSD disponovala s mírně vyšším číslem. Příznivci ODS byli nejaktivnějšími v udělování přednostních hlasů, avšak výsledek nedosahoval vysokých rozměrů. TOP 09 dosáhla vyšší míry využití než ČSSD a menší než ODS.

4.5 Královéhradecký kraj

V tomto volebním obvodu se ve volbách 2010 rozdělovalo celkem 11 mandátů. Na kandidátní listině jednoho subjektu mohlo figurovat maximálně 20 uchazečů o poslanecké křeslo. K volebním urnám zamířilo 64,93 % voličů, což představovalo 291 129 ze souhrnného počtu 448 399. Nakonec bylo odevzdáno 288 981 platných hlasů.

V Královéhradeckém kraji zvítězila Občanská demokratická strana se ziskem 20,12 % hlasů. Volební výsledky prvních dvou stran se od sebe příliš nelišily, protože ČSSD se umístila těsně za ODS s 19,87 % hlasů. Novým politickým subjektům se v tomto volebním obvodu podařilo dosáhnout nadprůměrných výsledků v porovnání s celostátními. TOP 09 obdržela 19,24 % a Věci veřejné 12,25 % hlasů. Komunistická strana Čech a Moravy skončila na posledním místě s 10,65 % hlasů. Z celkových pěti okresů ODS vyhrála ve dvou (Trutnov, Náchod), ČSSD shodně (Rychnov nad Kněžnou, Jičín) a TOP 09 zvítězila v okrese Hradec Králové.

Nejsilnější politické strany ODS, ČSSD a TOP 09 vyslaly do parlamentu shodně po třech zástupcích. Podle proporčního volebního systému dále připadl ještě jeden mandát KSČM a VV. Občanská iniciativa Defenestrace2010.cz zde výrazně voliče neovlivnila, protože kandidáti nacházející se na spodních místech listin nezaznamenali značný nárůst v preferencích kromě ODS, u které dva kandidáti překročili omezující hranici pro přesun kandidáta na listině, z nichž se jeden stal dokonce poslancem. Ze všech 11 zvolených kandidátů byli pouze 4 kandidáti, jenž získali mandát na základě přeskočení předních kandidátů. Nejvíce preferovanou osobou se stal lídr kandidátky TOP 09 doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., který v rámci této kandidátní listiny obdržel 14,30 % přednostních hlasů.

Graf 5: Míra využití preferenčního hlasování v Královéhradeckém kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

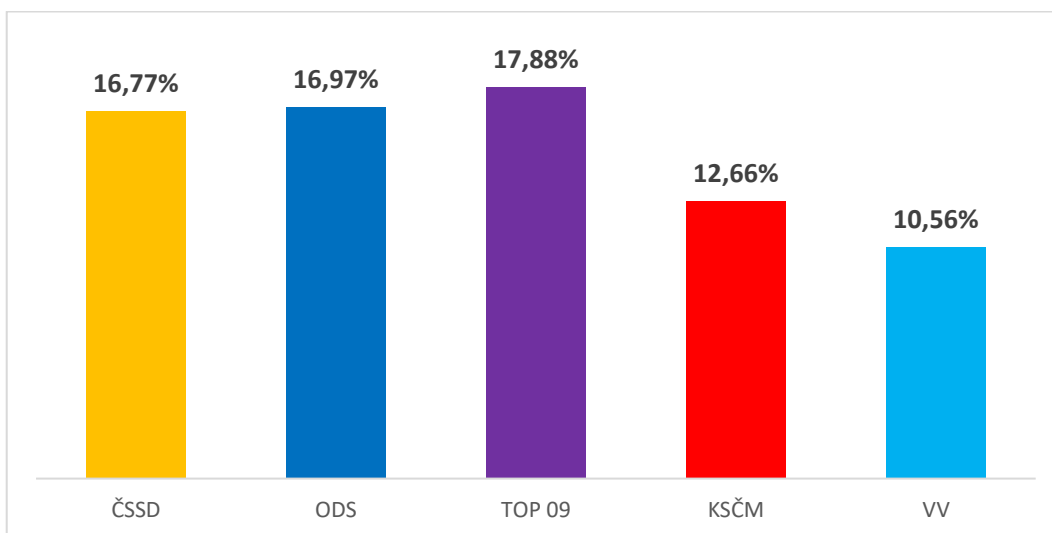
Z grafu můžeme sledovat vztah voličů k udělování svých preferenčních hlasů, přičemž v průměru míra využití dosahovala okolo 15 %. Výraznou aktivitu v tomto ohledu projeví voliči Občanské demokratické strany. Naopak nejnižší stupeň se vyskytuje u Věcí veřejných.

4.6 Plzeňský kraj

Území tohoto kraje sahá do západní oblasti Čech. Podobně jako v Královéhradeckém kraji i ve zdejších obvodech soupeřily politické strany o 11 poslaneckých křesel. Volební účast dosáhla 61,68 %. V těchto volbách bylo v seznamu uvedeno 457 744 voličů. Všechny platné hlasy činily 280 264. Kandidátní listina umožňuje kandidovat nanejvýš 20 uchazečům.

Česká strana sociálně demokratická se dostala na první příčku s výsledkem 22,01 % hlasů. Následovala Občanská demokratická strana se ziskem 21,14 % hlasů. TOP 09 se umístila za ODS s 16,97 % hlasů. Na čtvrtém místě skončili komunisté s 12,51 %. Zisk jednoho mandátu ještě obhájily Věci veřejné, které obdržely 9,76 % hlasů. ČSSD dominovala ve všech okresech kromě Plzně-města, kde zvítězila ODS. Suverenita-blok Jany Bobošíkové sice překročila uzavírací klauzuli lehce přes pět procent, ale kvůli celorepublikovému neúspěchu se nemohla zúčastnit rozdělování mandátů.

V Plzeňském kraji nedošlo k velké obměně pořadí na kandidátních listinách. Vykroužkováno bylo 5 kandidátů z 11, ale nikdo z nich se nevyskytoval na spodních místech. Všichni lídři kandidátních listin obhájili svou pozici a získali tedy poslanecký mandát. Kandidátka České strany sociálně demokratické doc. MUDr. Milada Emmerová, CSc. obdržela přes 7 tisíc přednostních hlasů, což na kandidátní listině představovalo 12,50 %. Nicméně nejpreferovanější osobností v tomto volebním obvodu se stal lídr kandidátky Občanské demokratické strany JUDr. Jiří Pospíšil, který získal 8 411 přednostních hlasů. V rámci kandidátní listiny ODS obdržel 14,19 % hlasů.

Graf 6: Míra využití preferenčního hlasování v Plzeňském kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Na základě vypočteného rozsahu využití preferenční volby voliči můžeme pozorovat nejvyšší skóre u TOP 09. Na druhou stranu stoupenci Věcí veřejných neprojeví dostatečnou aktivitu v udělování přednostních hlasů osobám na

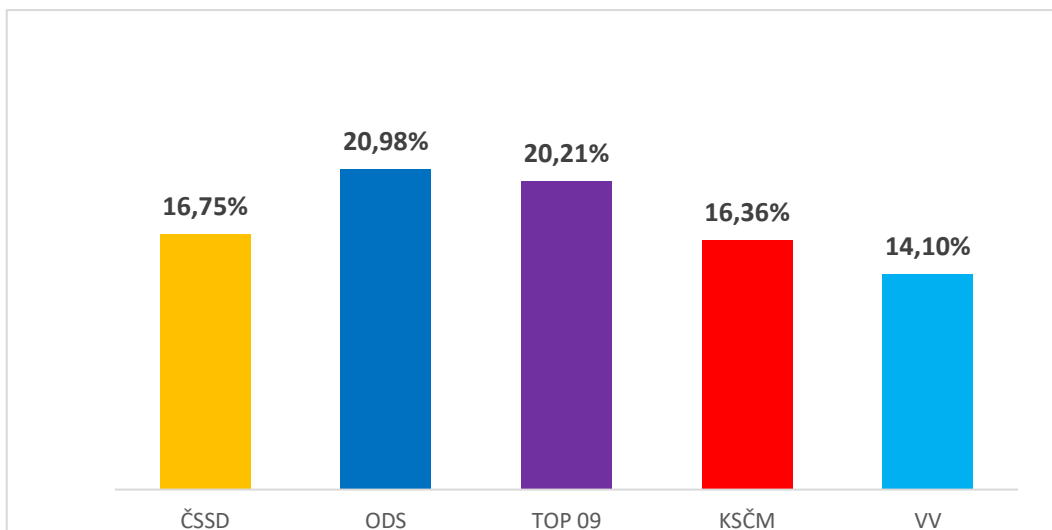
kandidátní listině. Hodnota ODS a ČSSD se od sebe příliš neliší. Tohoto mechanismu využilo v průměru zhruba 15 % voličů.

4.7 Zlínský kraj

Politické strany se v tomto volebním obvodu ucházely celkově o 12 mandátů. Do volebních místností přišlo 64,27 % voličů. Souhrnný počet na seznamu zahrnoval 483 839 voličů, z nichž platně odhlasovalo 308 592. Velikost kandidátní listiny dosahuje maximální stanovené hranice 22 jmen na listině.

Ve Zlínském kraji zvítězila Česká strana sociálně demokratická se ziskem 21,93 % hlasů. Na druhém místě skončila Občanská demokratická strana s 20,81 % hlasů. TOP 09 se umístila na třetí pozici se slabším výsledkem 13,94 % hlasů. Komunistická strana Čech a Moravy obdržela 10,04 % hlasů. Těsně za KSČM skončila KDU-ČSL, která měla jen o pár hlasů méně než komunisté. Věci veřejné se musely uspokojit s 9,71 % hlasů. Strana práv občanů Zemanovci překročila pětiprocentní volební klauzuli, ale podobně jako KDU-ČSL nezískala žádný mandát. Sociální demokraté uspěli ve třech ze čtyř okresů. Ve Vsetíně vyhráli Občanští demokraté.

Vlivné občanské iniciativy nenaplnily své cíle, protože v tomto volebním obvodu byl zvolen pouze jeden poslanec z dvanácti způsobem přednostního hlasování. Jednalo se o kandidátku TOP 09, která se ze třetího místa posunula na druhé a zajistila si tak zisk mandátu. Dvě nejsilnější strany ČSSD a ODS obdržely po čtyřech křeslech v parlamentu, avšak u obou nedošlo k zásadní změně pořadí kandidátů. Voliči těchto politických subjektů nevěnovali příliš velkou pozornost osobám na nevolitelných spodních místech. Všichni lídři kandidátních listin obstáli a stali se poslanci. Například nejúspěšnějším kandidátem ČSSD byl Ing. Zdeněk Škromach se ziskem 12,95 % přednostních hlasů. Celkově nejvíce preferenčních hlasů obdržel předseda ODS RNDr. Petr Nečas, který získal 13 221 hlasů. V rámci jeho kandidátní listiny se mu podařilo dosáhnout 20,58 % přednostních hlasů.

Graf 7: Míra využití preferenčního hlasování ve Zlínském kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Z uvedeného grafu je patrné, že voliči tohoto obvodu ve větší míře využívali své přednostní hlasy. V průměru tuto volbu uskutečnilo 17,68 % voličů. Nejvíce své oblíbené kandidáty podpořili voliči Občanských demokratů a TOP 09. Velmi nízká aktivita v udělování preferenčních hlasů se vyskytuje u Věcí veřejných.

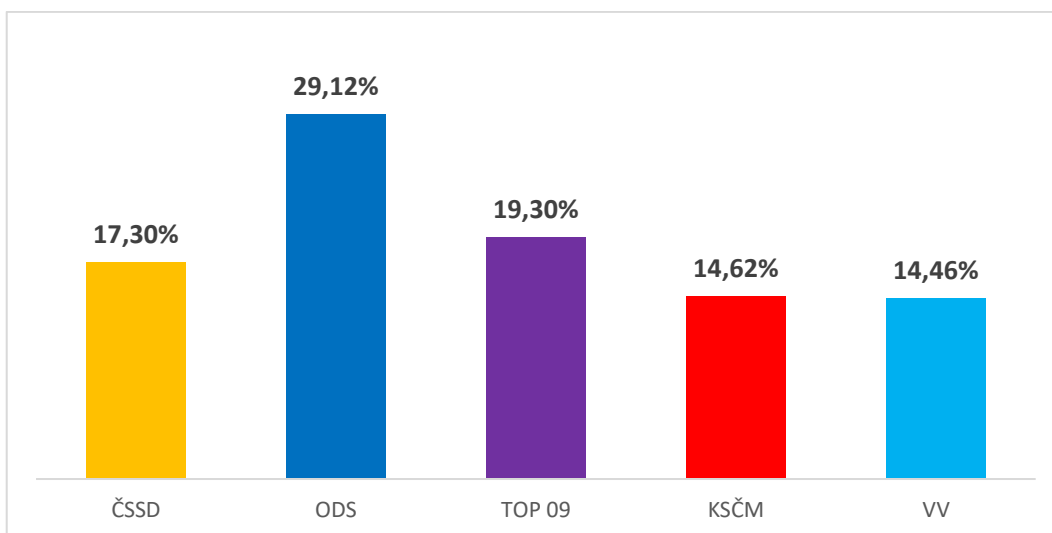
4.8 Olomoucký kraj

Tento volební obvod dosáhl velikosti v podobě 12 rozdělovaných křesel. Na české poměry podle obsazovaných mandátů by se ještě mohl označit za jeden ze středně velkých obvodů. K volebním urnám se dostavilo 62,12 % voličů. Celkové množství zaregistrovaných voličů v den voleb činilo 522 185. Platné hlasy odevzdalo 321 871 zúčastněných. Kandidátní listina umožňuje nejvíce 23 uchazečům kandidovat.

Vítězná Česká strana sociálně demokratická s přehledem dominovala ve všech z pěti okresů. Celkově získala v Olomouckém kraji 24,47 % hlasů. Na druhém místě skončila Občanská demokratická strana s 17,01 % hlasů. Třetí místo obhájila TOP 09 se ziskem 13,51 %. Za TOP 09 se umístili komunisté s 13,18 % a Věci veřejné obdržely 11,62 % hlasů. Přes pětiprocentní omezovací hranici se ještě dostala KDU-ČSL se ziskem 5,60 % hlasů.

Efekt preferenčního hlasování se projevil u ČSSD, ODS a TOP 09, na jejichž kandidátních listinách došlo ke změně pořadí zvolených kandidátů.

Nicméně tento přechod se uskutečnil na předních místech kandidátní listiny. Ze souhrnného počtu volených poslanců byli 4 z 12 zvoleni na základě přednostních hlasů. ČSSD obdržela 4 mandáty a ostatní parlamentní strany po dvou zástupcích. Nejpozoruhodnější výsledek preferenčního hlasování se objevil u ODS, kde voliči „vykroužkovali“ lídra kandidátní listiny MUDr. Mgr. Ivana Langeru. Překvapivě zde překročilo 13 kandidátů pětiprocentní hranici nutnou pro posun kandidáta v rámci listiny. Z toho sedm kandidátů přeskočilo lídra a dva z nich byli dokonce ze spodních míst kandidátky. Nejvíce preferovanou osobou se stal MUDr. Pavel Holík za ČSSD, který obdržel 6 938 přednostních hlasů.

Graf 8: Míra využití preferenčního hlasování v Olomouckém kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

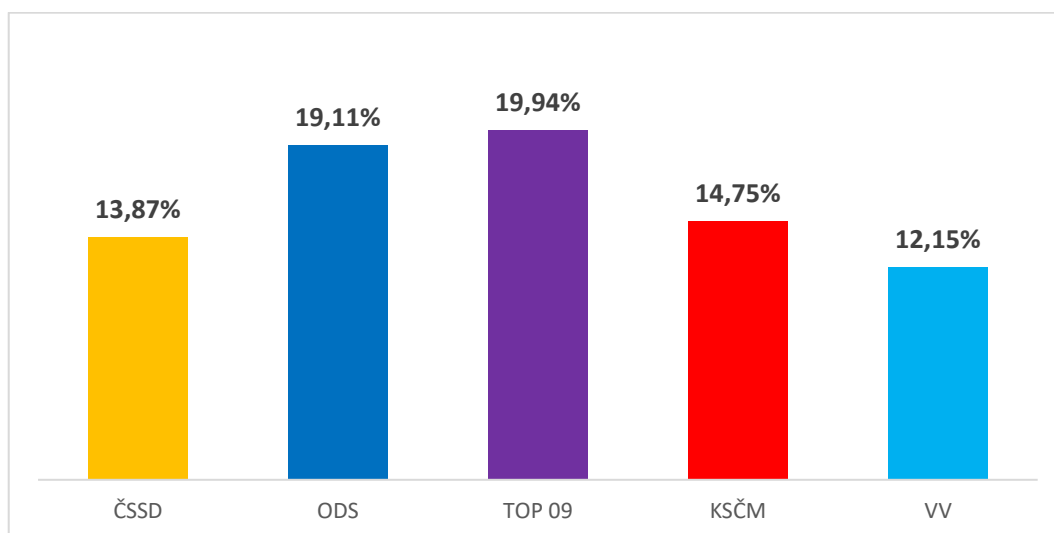
Z těchto výsledků lze jednoznačně potvrdit obrovský zájem voličů Občanské demokratické strany v udělování preferenčních hlasů jednotlivým kandidátům. Vysokou míru využití pak dále můžeme zaznamenat u TOP 09, ale od ODS se lišila téměř o 10 %. Hodnoty zbylých parlamentních stran nebyly zanedbatelné.

4.9 Jihočeský kraj

Ve volebním boji se zde soupeřilo o 13 poslaneckých mandátů. Do volebních místností dorazilo 63,58 % voličů. V seznamu bylo uvedeno 527 924 voličů, z nichž platně odhlasovalo 333 117. Velikost kandidátní listiny je stanovena tak, že může obsahovat nanejvýš 22 kandidátů.

Občanské demokratické straně se podařilo dostat na první příčku, když obdržela 21,36 % hlasů. Česká strana sociálně demokratická skončila za ODS se ziskem 20,55 % hlasů. Na třetím místě se umístila TOP 09 s 17,39 %. Dále následovala Komunistická strana Čech a Moravy se ziskem 12,22 % hlasů. Věci veřejné jako poslední překročily omezovací klauzuli a získaly 10,66 % hlasů. Z celkového počtu sedmi okresů tohoto kraje ODS zvítězila ve čtyřech a ČSSD ve třech. K tomuto volebnímu obvodu byly ještě připočteny hlasy ze zahraničí, kde zabodovala především TOP 09.

V Jihočeském kraji nedošlo k zásadním úpravám pořadí na kandidátních listinách skrze preferenční volbu. Všichni lídři zdejších kandidátek uspěli. Z výsledků voleb vzešli pouze 3 kandidáti z volených 13 do poslanecké sněmovny pomocí přednostních hlasů. Například Michal Doktor ze sedmého místa na kandidátce ODS předběhl lídra této listiny a získal v rámci své strany nejvíce hlasů. Dva kandidáti TOP 09 se stali poslanci na základě preferenčního hlasování a jeden z nich dokonce figuroval na nevolitelném místě. Můžeme pozorovat aktivitu voličů TOP 09, kteří mohli být do jisté míry ovlivněni občanskou iniciativou a udělovali své preferenční hlasy 4 kandidátům ze spodní listiny. Nejvíce preferenčních hlasů obdržel lídr kandidátky ČSSD Mgr. Vítězslav Jandák, který získal 7 175 hlasů.

Graf 9: Míra využití preferenčního hlasování v Jihočeském kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Z uvedeného grafu vyplývá, že příznivci TOP 09 byli neaktivnější v udělování svých přednostních hlasů. Voliči Občanských demokratů také

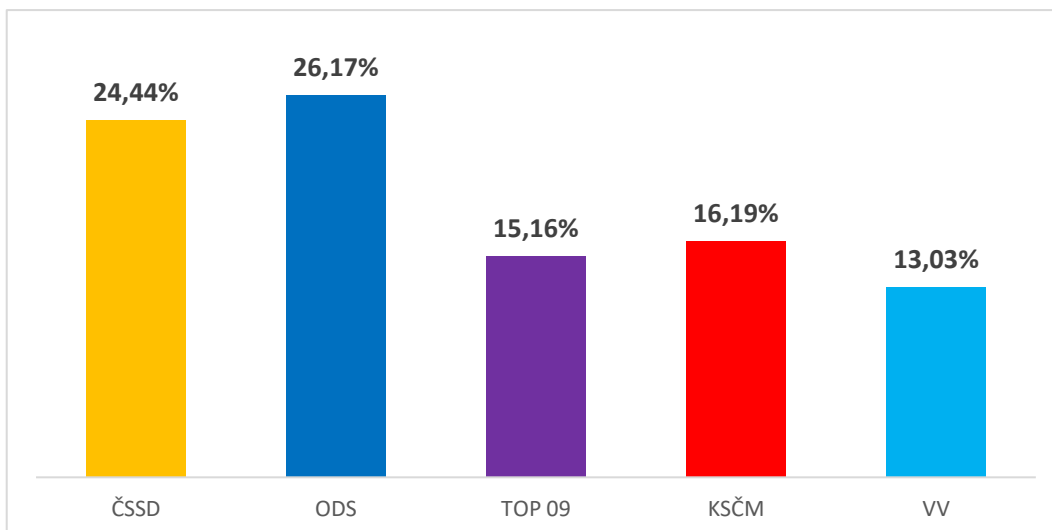
významně využívali tohoto způsobu volby. Naopak Věci veřejné vykazují nejmenší hodnotu. Komunisté disponují větší mírou využití než Sociální demokraté, což mohla ovlivnit kandidatura předsedy KSČM JUDr. Vojtěcha Filipa.

4.10 Ústecký kraj

V tomto volebním obvodu se politické strany ucházely o 14 poslaneckých křesel. Volební účast byla velmi nízká oproti celostátnímu průměru. Do hlasovacích místností zavítalo 55,66 % voličů. V evidenci jich bylo celkově zaregistrováno 662 175. Z toho platně odvolilo 365 800 voličů. Kandidátní listina zahrnuje maximální počet 26 uchazečů na listině.

Česká strana sociálně demokratická suverénně zvítězila v Ústeckém kraji se ziskem 24,93 % hlasů. Za ČSSD se umístila se značným odstupem Občanská demokratická strana s 17,38 % hlasů. Komunistická strana Čech a Moravy významně uspěla s 13,64 % hlasů. TOP 09 skončila na čtvrté pozici se ziskem 13,27 % hlasů. Věci veřejné získaly 11,64 % hlasů. Strana práv občanů Zemanovci ještě lehce překročila pětiprocentní volební klauzuli. Podobně velmi těsně tuto hranici překonala i Suverenita-blok Jany Bobošíkové. Sociální demokraté vyhráli ve všech okresech.

Preferenční hlasování v tomto volebním kraji způsobilo jen velmi malé změny, protože z celkového počtu 14 volených poslanců byli pouze tři zvoleni na základě přednostních hlasů. Týkalo se to konkrétně ČSSD, KSČM a TOP 09. Nicméně se jednalo o tzv. přeskočení kandidátů kandidáty z předních míst listiny. Všechny pozorované politické strany postavily do čela kandidátní listiny silného lídra, který obstál a udržel si své postavení, což znamená, že nikdo z nich nebyl vykroužkován. Pouze na kandidátce ODS se objevili kandidáti, kteří se nacházeli na spodních místech listiny a překonali pětiprocentní hranici, avšak tuto mez překročilo celkem osm kandidátů a první tři nejsilnější z předních míst získali mandát. Sociální demokraté vyslali do parlamentu pět svých zástupců Ústeckého kraje, z nichž nejsilnějším se stal lídr kandidátky a předseda ČSSD Ing. Jiří Paroubek. Preferenční hlas mu dalo 18 518 voličů.

Graf 10: Míra využití preferenčního hlasování v Ústeckém kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

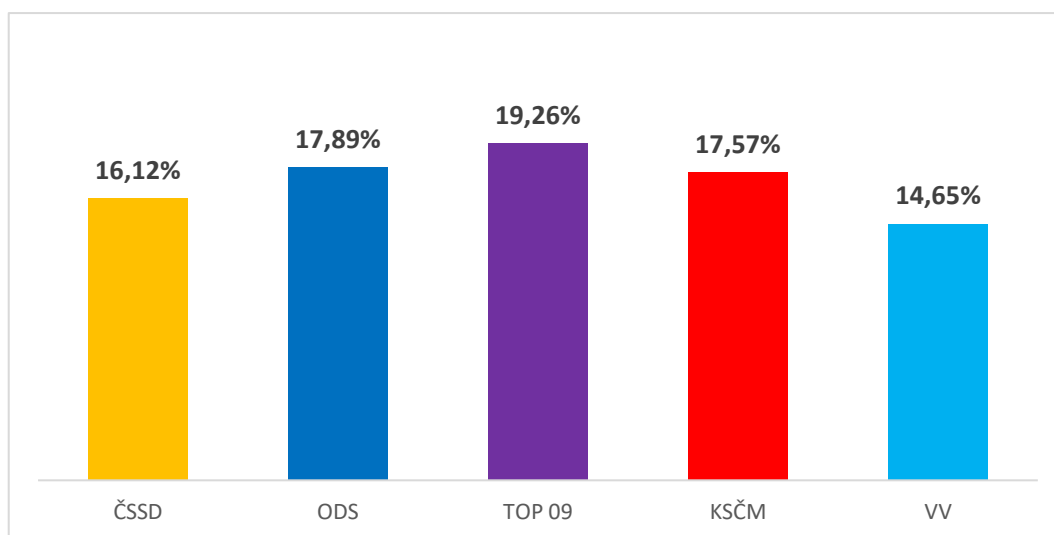
Na základě těchto výsledků můžeme pozorovat vysoké hodnoty u ODS a ČSSD. Voliči Občanských demokratů využívali své přednostní hlasy nejvíce. Skóre Sociálních demokratů je neobyčejně silné, což mohla způsobit přítomnost předsedy ČSSD. Dále si lze všimnout toho, že komunisté disponují vyšší mírou využití než TOP 09. Věci veřejné vykazují nejnižší hodnotu.

4.11 Moravskoslezský kraj

V těchto sledovaných volbách kandidátní listiny politických stran soupeřily celkově o 22 mandátů v parlamentu. Moravskoslezský kraj je jedním z velkých volebních obvodů v České republice. I když zde bylo zapsáno nejvíce voličů v seznamu, tak se tu rozdělovalo méně poslaneckých křesel oproti dalším velkým obvodům z důvodu nižší volební účasti. Ze souhrnného počtu 1 011 261 voličů jich platně odvolilo 583 753. K volebním urnám se dostavilo 58,19 % aktérů. Na kandidátní listině může být uvedeno nanejvýš 36 kandidátů.

Česká strana sociálně demokratická triumfovala v tomto volebním obvodu, kde se jí podařilo získat 29,13 % hlasů. Na druhém místě skončila Občanská demokratická strana se ziskem 17,49 % hlasů. Komunisté obsadili třetí pozici s 12,61 % hlasů. Věci veřejné obdržely 11,69 % hlasů. TOP 09 nebyla příliš úspěšná, neboť se musela spokojit s necelými deseti procenty hlasů. Sociální demokraté zvítězili ve všech okresech. Nejsilnější straně připadlo 8, ODS 5, KSČM, VV a TOP 09 3 mandáty.

Účinek preferenčního hlasování ve změně pořadí na kandidátní listině se projevil pouze u jedné kandidátky za Komunistickou stranu Čech a Moravy, která se ze čtvrtého místa posunula k zisku mandátu. Ostatní kandidáti pozorovaných politických stran byli zvoleni na základě stanovené hierarchie. Lídři kandidátních listin obdrželi v rámci své strany nejvíce přednostních hlasů. Uchazeči ze spodních míst nezaznamenali výrazný úspěch a nikdo z nich nezískal ani potřebný zisk minimální pětiprocentní hranice pro přesun kandidáta na listině. Pouze u Občanské demokratické strany byl zaregistrován mírný vzestup udělených preferencí kandidátům nacházejícím se na posledních místech listiny. Nejvíce preferovanou osobou se stal PhDr. Lubomír Zaorálek. Přednostní hlas mu udělilo 23 712 voličů.

Graf 11: Míra využití preferenčního hlasování v Moravskoslezském kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

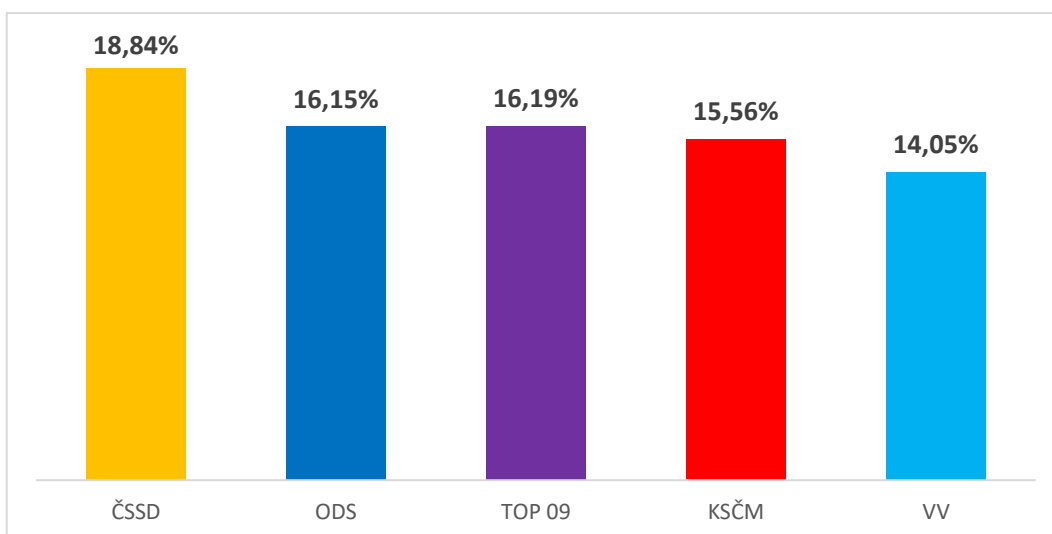
Tento graf znázorňuje hodnoty, které se od sebe výrazně neliší jako v jiných volebních obvodech. Nejvyšší míra se vyskytuje u TOP 09. Výsledek ODS a KSČM není příliš rozdílný. Voliči komunistů a Věcí veřejných prokázali větší aktivitu v udělování svých přednostních hlasů ve srovnání s ostatními volebními kraji.

4.12 Jihomoravský kraj

Kandidátům politických stran v tomto volebním obvodu připadlo 23 křesel, které byly rozděleny na základě proporčnosti. Do volebních místností se dostavilo 601 118 voličů z celkového počtu 950 098 zaregistrovaných voličů v evidenci. Volební účast dosáhla 63,27 %. Kandidátní listina zahrnuje maximálně 34 jmen.

V Jihomoravském kraji zvítězila Česká strana sociálně demokratická s uspokojivým výsledkem 23,35 % hlasů. Za ČSSD se s odstupem umístila Občanská demokratická strana se ziskem 18,47 % hlasů. Na třetí pozici skončila TOP 09 s 15,31 % hlasů. Komunistická strana Čech a Moravy získala 11,65 % a Věci veřejné obdržely 9,75 % hlasů. Nutnou pětiprocentní volební hranici ještě překročila KDU-ČSL s 8,37 % hlasů, nicméně celostátně tuto volební klauzuli nepřekonalala, a proto zde žádný mandát nezískala. ČSSD vyhrála v šesti okresech a ODS uspěla v jediném okrese Brno-město.

K velkým změnám v pořadí na kandidátních listinách v tomto volebním kraji nedošlo, protože z celkově zvolených 23 poslanců byli pouze 2 kandidáti, kteří získali mandát přednostně kvůli překročení pětiprocentní hranice pro přesun kandidáta v rámci kandidátní listiny. TOP 09 obdržela 4 mandáty a kandidátovi z pátého místa se podařilo přesáhnout požadovanou hranici. Pozoruhodné však je to, že napříč politickými stranami se neprojevila výrazná vůle voliče kroužkovat ze spodních míst listiny. Překvapivě u Občanské demokratické strany žádný z aktérů nepřekročil pětiprocentní hranici pro přesun kandidáta. Všichni lídři kandidátních listin uspěli, ale jejich počet preferenčních hlasů nebyl nejvyšší, což se týkalo ČSSD, ODS a VV. Na kandidátní listině ČSSD figuroval na nevolitelném místě Mgr. Michal Hašek, který získal poslanecký mandát a současně obdržel nejvíce preferenčních hlasů v Jihomoravském kraji.

Graf 12: Míra využití preferenčního hlasování v Jihomoravském kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

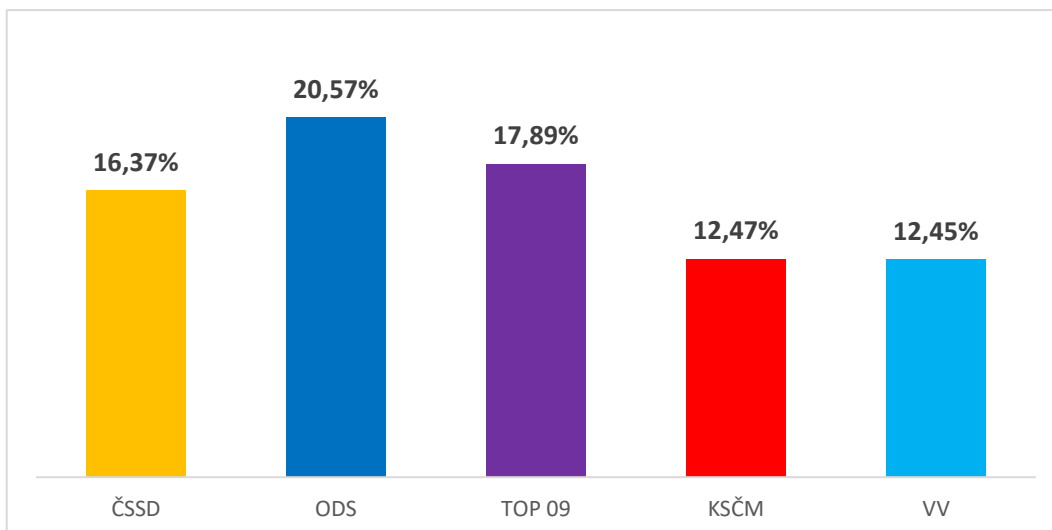
Z těchto výsledků můžeme pozorovat zhruba podobné hodnoty u ODS, TOP 09 a KSČM. Voliči Věci veřejných udělovali své přednostní hlasy nejméně. Naopak skóre České strany sociálně demokratické dosahuje hodnoty necelých 19 % využitých preferenčních hlasů, což odpovídá nejvyššímu výsledku tohoto grafu. Překvapivě vysokou hodnotu ČSSD mohla ovlivnit kandidatura Mgr. Bohuslava Sobotky a Mgr. Michala Haška, protože tito dva kandidáti obdrželi velký počet preferenčních hlasů.

4.13 Středočeský kraj

Ve volebním boji se zde politické strany ucházely o 24 poslaneckých mandátů. Středočeský kraj bychom na české poměry mohli označit za velký volební obvod. Kompletní seznam obsahoval 986 970 voličů. Platně z nich odvolilo 630 203. Těchto voleb se zúčastnilo 64,26 % voličů. Kandidovat v rámci jedné listiny může nanejvýš 34 kandidátů.

Občanská demokratická strana zvítězila a podařilo se jí získat 23,87 % hlasů. Česká strana sociálně demokratická skončila za ODS s 20,52 % hlasů. TOP 09 obhájila třetí pozici se ziskem 17,59 % hlasů. Komunistická strana Čech a Moravy obdržela 11 % a Věci veřejné se umístily za KSČM se ziskem 10,72 % hlasů. Z celkových dvanácti okresů Občanští demokraté zvítězili v sedmi a ČSSD dominovala v pěti.

Ve Středočeském kraji byl zvolen pouze jeden kandidát na základě přednostních hlasů. Mgr. Stanislav Huml kandidoval na sedmém místě za politickou stranu Věci veřejné na jejíž kandidátce získal dokonce více preferenčních hlasů než lídryně ThDr. Kateřina Klasnová. Oproti jiným volebním obvodům se zde značně snížil počet kandidátů, kteří obdrželi přes pět procent přednostních hlasů v rámci listiny. Můžeme konstatovat fakt, že čím větší je volební obvod, tím menší bude pravděpodobnost na zvolení kandidátů z nevolitelných míst. Volič totiž vždy disponuje čtyřmi preferenčními hlasy, což znamená, že v menších volebních obvodech s nižším počtem kandidátů na listině se efekt těchto hlasů projeví více. Náznak v upřednostňování volby kandidátů ze spodních míst se vyskytl u TOP 09, kde byl zaznamenán mírný vzestup. Nejvíce přednostních hlasů v tomto volebním obvodu získal lídr kandidátní listiny ODS Ing. Petr Bendl, kterého podpořilo 16 593 voličů.

Graf 13: Míra využití preferenčního hlasování ve Středočeském kraji

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Na základě vypočtené míry využití preferenčního hlasování lze označit voliče Občanské demokratické strany za nejaktivnější v udělování svých hlasů jednotlivým kandidátům. Vysoká hodnota se vyskytuje také u TOP 09. Naopak nejnižšího výsledku dosahují Věci veřejné podobně s KSČM.

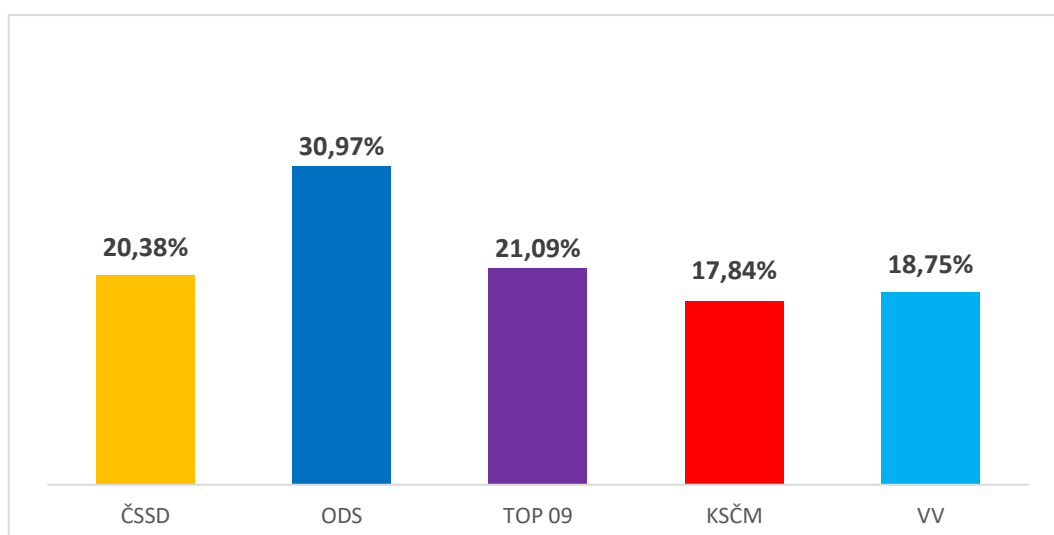
4.14 Hlavní město Praha

Tento volební obvod je jeden z největších obvodů v České republice. Ačkoliv zde nebylo ve sledovaných volbách 2010 zaregistrováno přes milion voličů jako v Moravskoslezském kraji, i přesto se v Praze rozdělovalo 25 poslaneckých křesel z důvodu vysoké volební účasti, která dosáhla 67,99 %. Z celkového počtu 943 459 zapsaných voličů v seznamu se jich k volebním urnám dostavilo 641 416. Kandidátní listina zahrnuje maximálně 36 uchazečů o poslanecký mandát.

TOP 09 skončila celostátně na třetím místě, ale v Praze triumfovala s 27,27 % hlasů. Hned za vítězem se umístila Občanská demokratická strana, která zde dosáhla nejlepšího volebního výsledku 24,79 % hlasů. Na třetí pozici skončila Česká strana sociálně demokratická se ziskem 15,17 % hlasů. Věci veřejné obdržely 10,31 % a Komunistická strana Čech a Moravy 6,53 % hlasů. Pod pětiprocentní omezovací klauzulí se těsně ocitla Strana zelených.

Preferenční hlasování způsobilo změnu na kandidátních listinách především u ODS a také ČSSD. Ze souhrnného počtu 25 volených poslanců jich bylo 6 tzv.

vykroužkováno z toho 4 za ODS a 2 za ČSSD. Voliči Občanských demokratů své přednostní hlasy hojně udělovali kandidátům nacházejícím se na spodních místech listiny. Kandidát za ODS Jan Florián byl dokonce zvolen poslancem z posledního místa. Příznivci ČSSD zvolili na základě preferenčních hlasů dva kandidáty ze čtyř, ale nikdo z nich se nenacházel na spodní pozici. Všichni lídři kandidátních listin uspěli a obhájili svou první příčku. Například lídr Věcí veřejných Radek John obdržel v rámci své kandidátky 21,05 % přednostních hlasů. Tehdejší předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg získal v Praze jako lídr kandidátky 46 087 preferenčních hlasů, což v rámci listiny odpovídalo 26,51 % hlasů. Stal se nejméně úspěšným kandidátem v České republice.

Graf 14: Míra využití preferenčního hlasování v Praze

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Z tohoto grafu můžeme pozorovat vysoké skóre u všech pěti politických stran. Voliči Občanských demokratů nejvíce využili své možnosti udělení přednostních hlasů jednotlivým kandidátům. Hodnota ODS dosáhla téměř k 31 % a byla současně nejvyšší ze všech uskutečněných výsledků. Nejméně preferenčních hlasů udělili voliči KSČM.

5. Shrnutí výsledků preferenčního hlasování

Konečné výsledky voleb ukázaly, že provedená volební úprava týkající se preferenčního hlasování před volbami v roce 2010, zajistila téměř čtvrtině poslanců zisk poslaneckého křesla. Tato reforma zároveň zamezila vstup některým lídrům kandidátních listin do parlamentu. Nejvíce pohořeli lídři Občanské demokratické strany. Do dolní komory parlamentu zasedlo celkem 114 nových poslanců, kteří tehdy v minulém volebním období nebyli poslanci (Procházková 2010). Působnost občanské iniciativy Defenestrace 2010 pravděpodobně ovlivnila část veřejnosti, protože celkem 10 kandidátů obdrželo poslanecký mandát z posledních 4 míst kandidátní listiny. Tento trend nejvíce pocítila ODS, u níž byli zvoleni čtyři kandidáti ze spodních míst. Podobně skončila TOP 09 a ČSSD, kde v obou případech došlo ke zvolení tří kandidátů. Snahy Defenestrace 2010 se projeví především v Pardubickém, ale také i v Královéhradeckém či v Libereckém kraji a v hlavním městě Praha. Volební chování voličů ODS v některých volebních krajích zdůrazňovalo možný nesouhlas s předloženou kandidátní listinou, a proto se tedy uchýlovali k variantě volby kandidátů z nevolitelných míst.

Tabulka 1: Kandidáti s nejvyšším počtem získaných přednostních hlasů daného volebního obvodu

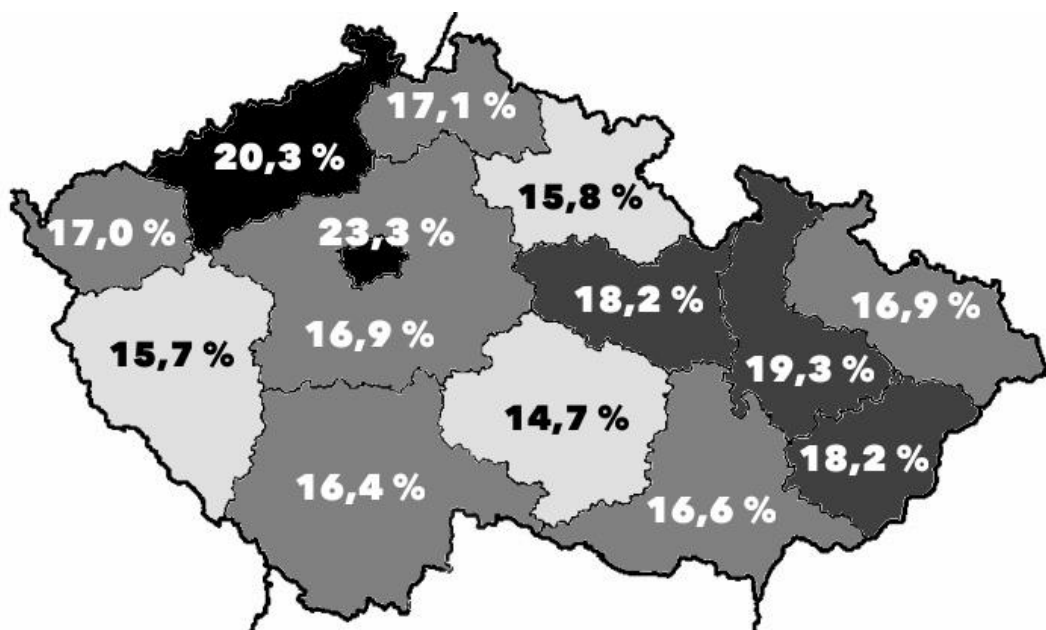
Volební obvod	Jméno	Strana	Lídr	PH (abs)	PH %
Karlovarský	Chlad Rudolf	TOP 09	Ne	3 299	15,63
Liberecký	Ploc Pavel	ČSSD	Ano	5 594	13,47
Pardubický	Skalický Jiří	TOP 09	Ne	5 598	13,47
Vysočina	Bublan František	ČSSD	Ano	6 211	9,78
Královéhradecký	Heger Leoš	TOP 09	Ano	7 956	14,30
Plzeňský	Pospíšil Jiří	ODS	Ano	8 411	14,19
Zlínský	Nečas Petr	ODS	Ano	13 221	20,58
Olomoucký	Holík Pavel	ČSSD	Ne	6 938	8,80
Jihočeský	Jandák Vítězslav	ČSSD	Ano	7 175	10,47
Ústecký	Paroubek Jiří	ČSSD	Ano	18 518	20,30
Moravskoslezský	Zaorálek Lubomír	ČSSD	Ano	23 712	13,94
Jihomoravský	Hašek Michal	ČSSD	Ne	25 181	18,05
Středočeský	Bendl Petr	ODS	Ano	16 593	11,02
Praha	Schwarzenberg Karel	TOP 09	Ano	46 087	26,51

Zdroj: vlastní zpracování z dat Českého statistického úřadu.

Z výše uvedené tabulky můžeme pozorovat nejpreferovanější kandidáty z daných volebních obvodů. Většina aktérů se nacházela na prvním místě příslušné

kandidátní listiny. Ve čtyřech volebních obvodech obdrželi nejvíce přednostních hlasů kandidáti, kteří nebyli lídry kandidátky. Tehdejší předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg se stal nejúspěšnějším kandidátem v České republice, když se mu podařilo získat nejvíce preferenčních hlasů a zároveň v rámci své kandidátní listiny dosáhl vysokého procenta hlasů. Podobně předsedové ODS (Nečas) a ČSSD (Paroubek) zaznamenali na svých kandidátních listinách silnou preferenční podporu.

Efektivita preferenčního hlasování se vyskytovala mnohem častěji v menších volebních obvodech. Hlavní příčinou může být fakt, že se zachází s různými rozměry kandidátních listin.⁶ Podle politologa Tomáše Lebedy velikost obvodu ovlivňuje průměrný počet preferencí jednotlivých kandidátů (Lebeda 2004). Jinými slovy v krajích s menší kandidátní listinou může určitý kandidát snadněji dosáhnout poslaneckého mandátu než uchazeč nacházející se v kraji s větší kandidátní listinou. Statisticky v malých volebních obvodech je pravděpodobnější, že nutnou hranici pro přesun kandidáta v rámci listiny překoná více aktérů než ve velkých obvodech.

Obrázek 1: Využití preferenčního hlasování ve volebních obvodech

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

⁶ Nejmenší kandidátní listina zahrnuje 14 (Karlovarský kraj) a největší 36 jmen (Praha).

Ve všech čtrnácti volebních obvodech České republiky byly provedeny výpočty míry využití preferenčního hlasování u jednotlivých parlamentních stran. Na celostátní úrovni využilo tento způsob volby 17,94 % voličů. Nejaktivněji své přednostní hlasy udělovali voliči ve volebním obvodu hlavní město Praha, v němž konečná hodnota dosáhla 23,34 %. Naopak nejnižší skóre se vyskytlo v kraji Vysočina, kde preferenčního hlasování využilo 14,73 % voličů.

Pokud bychom měli naši pozornost směřovat přímo k výsledkům parlamentních stran, tak lze konstatovat, že Občanská demokratická strana disponovala nejaktivnějšími voliči v udělování preferenčních hlasů. Právě u ODS byla zaznamenána nejvyšší míra využití, která se uskutečnila v hlavním městě Praha a činila 30,97 %. Celostátní hodnota ODS vypočítaná ze všech volebních obvodů dosahovala 21,48 %, čímž jednoznačně vyjadřovala vrcholné skóre oproti ostatním parlamentním stranám. V těchto volbách své preferenční hlasy dále hojně využívali voliči TOP 09, kteří docílili míry 18,69 %. Sympatizanti České strany sociálně demokratické a Komunistické strany Čech a Moravy udělovali své přednostní hlasy v menším rozsahu. V prvním případě se jednalo o hodnotu 17,38 % a v druhém 15,22 %. U nově vzniklé politické strany Věci veřejné se neobjevila vůle voličů příliš měnit pořadí na kandidátní listině. Míra využití přednostního hlasování představovala 14,17 %, což odpovídalo nejnižší hodnotě z výše uvedených parlamentních stran.

Ačkoliv Občanští demokraté a TOP 09 disponovali nejvyšší mírou využití preferenčního hlasování ve většině volebních obvodů, tak v Libereckém kraji se Věcem veřejným podařilo pokořit zmiňované aktéry a podobně se také Sociální demokraté dostali na první příčku v Jihomoravském kraji. V hlavním městě Praha dosáhla ODS, KSČM a VV nejsilnějšího výsledku. ČSSD docílila svého maxima v Ústeckém a TOP 09 v Pardubickém kraji.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo provedení analýzy voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky z roku 2010 vztahující se především k preferenčnímu hlasování. Tento výzkum se zaměřil na volební chování voličů z hlediska míry využití celkového potenciálního počtu přednostních hlasů. Podle novely zákona č. 460/2006 Sb., měli účastníci v těchto pozorovaných volbách k dispozici čtyři preferenční hlasy. Studie operovala pouze s relevantními politickými stranami, které celostátně překročily pětiprocentní volební klauzuli a zároveň získaly parlamentní zastoupení. Účelem tohoto textu bylo podání zásadních informací o vývoji a podobě preferenčního hlasování v klíčových českých volbách.

Těžiště výzkumu spočívalo v empirickém rozboru voleb ve čtrnácti volebních obvodech České republiky. Tyto obvody byly uspořádány podle velikosti počtu volených mandátů a postupovalo se od nejmenšího po největší. V každém volebním kraji byl uveden počet voličů zapsaných v seznamu, aby rozhodl v případě rovnosti počtu volených mandátů. Kromě toho se pozornost soustředila na velikost kandidátní listiny i volební účast, což představovalo informativní úlohu. V každém volebním obvodu byl uskutečněn výpočet míry využití preferenčního hlasování u jednotlivých politických stran. Z těchto výsledků lze vyvodit fakt, že ve většině volebních obvodů vykazovala ODS a TOP 09 nejvyšší míru využití preferenčního hlasování. Zatímco Věci veřejné disponovaly převážně hodnotami nejnižšími, tak v Libereckém kraji předstihly ODS, avšak jejich vrcholné skóre zaznamenaly společně s KSČM a ODS v hlavním městě Praha. Na druhou stranu ČSSD se v Jihomoravském kraji dostala na první příčku, ale nejvyšší míry využití přednostního hlasování dosáhla v Ústeckém kraji. TOP 09 docílila nejsilnějšího výsledku v Pardubickém volebním obvodu.

Dále bylo zjištěno, že v rámci jednotlivých volebních obvodů se nejméně aktivním obvodem v udělování přednostních hlasů stalo hlavní město Praha. Na druhou stranu nejméně preferenčního hlasování využili voliči v kraji Vysočina, což mohla do jisté míry zapříčinit absence silných osobností. Nicméně přítomnost předsedů politických stran na kandidátních listinách patrně přispěla k vyšší míře využití preferenčního hlasování v daném volebním kraji. Nutno dodat, že k těmto

veškerým údajům napomohla data od Českého statistického úřadu, která sloužila jako základ pro výpočet potřebných hodnot. Výsledky byly zobrazeny procentuálně v grafech nebo obrázku.

Tato práce se rovněž zaměřila na oblast výpočtu míry využití preferenčního hlasování z hlediska celostátní úrovně, kde tento způsob volby využilo 17,94 % voličů. Následující pozornost se věnovala aktivitě voličů v udělování svých preferencí podle stranické příslušnosti. Bylo zjištěno, že ODS dosáhla na celostátní úrovni nejvyšší míry využití preferenčního hlasování. Naopak voliči VV své přednostní hlasy využili nejméně, což mohlo svědčit o jejich případném souhlasu s předloženou kandidátní listinou. TOP 09 docílila nadprůměrného výsledku. Na druhou stranu voliči ČSSD a KSČM byli v udělování preferenčních hlasů méně aktivní.

Problematika se pak přenesla směrem k úspěšným kandidátům, kterým se podařilo získat poslanecký mandát na základě překročení pětiprocentní hranice pro přesun kandidáta v rámci listiny. Z celkového počtu 200 volených poslanců jich 47 bylo zvoleno díky preferenčním hlasům, což potvrdilo efektivitu tohoto mechanismu. Dále lze konstatovat, že aktivita občanské iniciativy „Defenestrace 2010“ pravděpodobně ovlivnila výsledek voleb, protože 10 kandidátů obdrželo poslanecké křeslo z posledních 4 míst kandidátní listiny. Podobně byla zaměřena výzva iniciativy „Vyměňte politiky“, která nabádala voliče zúčastnit se voleb a doporučovala jim nevolit dlouholeté politiky nebo odevzdat hlas malým stranám.

Práce se následně věnovala kandidátům, kteří v daném volebním obvodu získali nejvíce preferencí. Bylo zjištěno, že většina z nich patřila k lídrům kandidátní listiny. Pokud jde o vztah mezi velikostí volebního obvodu a uplatněním preferenčního hlasování, poznatky obsažené v práci vedou k závěru, že čím menší kandidátka, tím větší by měla být šance kandidátů v překročení minimální hranice pro přesun kandidáta.

V textu práce bylo pojednáno o specifikách preferenčního hlasování, které s postupem času nabylo na významu. Tento způsob volby nabízí voličům možnost ovlivnit pořadí na kandidátní listině podle svého uvážení. V následujících letech bude zajímavé sledovat jednotlivé postoje politiků k preferenčnímu hlasování.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Burdák, Vlastimil. 2002. „Uzavírací klauzule“. *Epravo.cz*. 11. 7. 2002. Dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/uzaviraci-klauzule-17705.html> (15. 2. 2017).

Český statistický úřad. <http://volby.cz/>

Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/>

ČT24. 2010. „Volte podle Cimrmana, vzkazuje iniciativa Defenestrace 2010.“

Českátelevize.cz. 22. dubna 2010. Dostupné na:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1340902-volte-podle-cimrmana-vzkazuje-iniciativa-defenestrace-2010> (6. 3. 2017).

Defenestrace 2010. <http://defenestrace2010.cz/>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky.

<https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=300/>

Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Vyměňte politiky. <http://www.vymentepolitiky.cz/>

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Zákon č. 204/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Zákon č. 37/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Zákon č. 121/2002 Sb., úplné znění zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, jak vyplývá z pozdějších změn.

Zákon č. 460/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Literatura

- Balík, Stanislav et al. 2010. *Volby do Poslanecké sněmovny 2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Carey, John a Hix, Simon. 2009. *The Electoral Sweet Spot: Low-Magnitude Proportional Electoral Systems*. London School of Economics and Political Science. Dostupné na:
http://www.lse.ac.uk/government/research/resgroups/PSPE/pdf/PSPE_WP1_09.pdf (18. 2. 2017).
- Charvát, Jakub. 2012. „Vývoj hlavních politických stran a stranického systému v České republice.“ In: *Česká demokracie po roce 1989: Institucionální základy českého politického systému*. Eds. Bureš, Jan, Charvát, Jakub et al. Praha: Grada, 231-374.
- Chytilík, Roman, Šedo, Jakub, Lebeda, Tomáš et al. 2009. *Volební systémy*. 4. vyd. Praha: Portál.
- Jurek, Petr. 2012. „Personalizace volebního systému – případ Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.“ *Politics in Central Europe* 8, č. 2, 124-140.
- Klíma, Michal. 1998. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix.
- Knebllová, Eva. 2010. „Využívání preferenčních hlasů.“ In: *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Eds. Balík, Stanislav et al. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 159-184.
- Kolinová, Gabriela. 2010. „Vyměňte politiky, volte malé strany, nabádají hudebníci a herci.“ *Lidovky.cz*. 4. května 2010. Dostupné na: http://www.lidovky.cz/vymente-politiky-volte-male-strany-nabadaji-hudebnici-a-herci-pus-/zpravy-domov.aspx?c=A100504_104158_ln_domov_glu (1. 3. 2017).
- Krejčí, Oskar. 1994. *Kniha o volbách*. Praha: Victoria Publishing.
- Lebeda, Tomáš. 2004. „Konečná podoba volebního systému pro Poslaneckou sněmovnu: Otazníky nad vynucenou úpravou z roku 2002.“ In: *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Eds. Novák, Miroslav, Lebeda, Tomáš et al. Plzeň: Aleš Čeněk, 231-249.

- Lebeda, Tomáš. 2008. *Volební systémy poměrného zastoupení: mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum.
- Morkes, Jan. 2007. *Analýza preferenčního hlasování ve volbách do PSP ČR*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie. Bakalářská práce.
- Mrklas, Ladislav. 2004. „Česká republika.“ In: *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Eds. Kubát, Michal et al. Praha: Eurolex Bohemia, 94-119.
- Nohlen, Dieter 1990. *Wahlrecht und Parteiensystem*. Opladen: Leske Verlag + Budrich GmbH.
- Pecháček, Štěpán a Němec, Jan. 2008. *Návrhy změn volebního systému do Poslanecké sněmovny: analýza a alternativní pojetí*. Praha: Parlamentní institut. Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=30247> (3.2. 2017).
- Pink, Michal a Voda, Petr. 2014. „Volby do Poslanecké sněmovny 2013 a volební geografie.“ In: *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Eds. Havlík, Vlastimil et al. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 215-236.
- Procházková, Martina. 2010. „Občanské iniciativy: Volby dopadly dobře, máme na tom svůj podíl.“ *iDNES.cz*. 2. června 2010. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/obcanske-iniciativy-volby-dopadly-dobre-mame-na-tom-svuj-podil-pbs-/domaci.aspx?c=A100601_135736_domaci_taj (28. 2. 2017).
- Pšeja, Pavel. 2005. *Stranický systém České republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989-1998*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Shugart, Søren, Matthew. 2005. „Comparative Electoral Systems Research: The Maturation of a Field and New Challenges Ahead.“ In: *The Politics of Electoral Systems*. Eds. Gallagher, Michael a Mitchell, Paul. Oxford: Oxford University Press, 25-55.
- Spáč, Peter. 2013. *České strany a jejich kandidáti: případ voleb do Poslanecké sněmovny 2010*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií: Mezinárodní politologický ústav.

- Spierings, Niels a Jacobs, Kristof. 2014. „Getting Personal? The Impact of Social Media on Preferential Voting.“ *Political Behavior* 36, č. 1, 215-234.
- Stauber, Jakub. 2015. „Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace.“ *Acta Politologica* 7, č. 2, 133-155. Dostupné na: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00902.pdf> (8. 3. 2017).
- Stegmaier, Mary, Marcinkiewicz, Kamil a Jankowski, Michael. 2016. „The Effects of Electoral Rules on Parliamentary Behavior: A Comparative Analysis of Poland and the Czech Republic.“ *East European Politics and Societies and Cultures* 30, č.4, 885-906.
- Vodička, Karel a Cabada, Ladislav. 2003. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál.
- Wirnitzer, Jan a Viktora, Antonín. 2013. „Přehledně: Jak spočítat, kolik strana ve volbách získá mandátů a peněz.“ *iDNES.cz*. 18. 9. 2013. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/vypocet-zisku-mandatu-a-penez-za-volby-dyi-domaci.aspx?c=A130910_153416_domaci_jw (23. 2. 2017).

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Míra využití preferenčního hlasování v Karlovarském kraji	32
Graf 2: Míra využití preferenčního hlasování v Libereckém kraji	33
Graf 3: Míra využití preferenčního hlasování v Pardubickém kraji	34
Graf 4: Míra využití preferenčního hlasování v Kraji Vysočina	36
Graf 5: Míra využití preferenčního hlasování v Královéhradeckém kraji.....	37
Graf 6: Míra využití preferenčního hlasování v Plzeňském kraji.....	38
Graf 7: Míra využití preferenčního hlasování ve Zlínském kraji	40
Graf 8: Míra využití preferenčního hlasování v Olomouckém kraji	41
Graf 9: Míra využití preferenčního hlasování v Jihočeském kraji	42
Graf 10: Míra využití preferenčního hlasování v Ústeckém kraji	44
Graf 11: Míra využití preferenčního hlasování v Moravskoslezském kraji	45
Graf 12: Míra využití preferenčního hlasování v Jihomoravském kraji.....	46
Graf 13: Míra využití preferenčního hlasování ve Středočeském kraji	48
Graf 14: Míra využití preferenčního hlasování v Praze	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Kandidáti s nejvyšším počtem získaných přednostních hlasů daného volebního obvodu	50
--	----

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Využití preferenčního hlasování ve volebních obvodech	51
--	----